SERIE DE AUTOR

Marguerite

YOURCENAR

POVESTE ALBASTRĂ

HUMANITAS

Coordonatorul seriei
CĂTĂLIN D. CONSTANTIN

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
YOURCENAR, MARGUERITE
Poveste albastră / Marguerite Yourcenar; trad.: Corina Neacșu; pref.: Josyane Savigneau. - București : Humanitas, 2007
ISBN 978-973-50-1746-0

I. Neacșu, Corina (trad.)
II. Savigneau, Josyane (postf.)

821.133.1-32=135.1

MARGUERITE YOURCENAR
CONTE BLEU
suivi de *Le premier soir*
et de *Maléfice*

© Éditions Gallimard, Paris, 1993

© HUMANITAS, 2007, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/317 18 19, fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Prefață

Marguerite de Crayencour s-a născut la Bruxelles în 1903, într-o familie franco-belgiană. La puțin timp după naștere, mama ei moare, nu înainte de a-și sfătui soțul s-o lase pe fată să se călugărească, dacă aceasta îi va fi dorința. Peste ani, Marguerite avea să spună că, intrând în literatură, a răspuns gândului pios al mamei. Tatăl, anticonformist până în măduva oaselor, om de mare cultură, îndrăgostit de călătorii („Nu ne simțim bine decât altundeva" era deviza lui), este cel care se ocupă de educația Margueritei. Tatăl și fiica aleg împreună pseudonimul viitoarei scriitoare: Yourcenar, anagrama numelui lor de familie. După moartea tatălui (1929), Marguerite călătorește prin Europa, pentru ca, odată cu izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, să se stabilească în America. În ultimii ani ai vieții își reia călătoriile, pentru „a face turul închisorii". Cea care scrisese în tinerețe „Nu cred așa cum cred ei. Nu trăiesc așa cum trăiesc ei. Nu iubesc așa cum iubesc ei. Voi muri așa cum mor ei" se stinge din viață în 1987.

MARGUERITE YOURCENAR e prima femeie primită în Academia Franceză și, probabil, cea mai mare scriitoare din câte au existat vreodată. În romanele ei, puterea de pătrundere în sufletele oamenilor se întâlnește cu vocația filozofică și cu pasiunea pentru istorie.

Cărți: *Alexis* (1929), *Obolul visului* (1934), *Povestiri orientale* (1938), *Memoriile lui Hadrian* (1951), *Amintiri pioase* (1974), *Arhivele nordului* (1977), *Mishima sau viziunea vidului* (1980).

MARGUERITE YOURCENAR
membră a Academiei Franceze

POVESTE ALBASTRĂ

Prefață de
Josyane Savigneau

Traducere din franceză de
CORINA NEACȘU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Să iubești un scriitor înseamnă să-ți dorești ca el să nu se oprească niciodată din scris.

Totodată, după moartea acestuia, înainte de a ne resemna în fața faptului că tot ce ne-a mai rămas este să-l recitim, ne apucăm să examinăm în detaliu dosare și hârtii rătăcite, sperând – adesea suntem însă dezamăgiți – să descoperim un text inedit major, un jurnal intim stupefiant, o corespondență tulburătoare. După ce am epuizat toate aceste piste, ne mai rămân ceea ce amatorii denumesc „curiozități" sau „documente" – pe care contestatarii se grăbesc să le desemneze ca „literatură de sertar". E foarte adevărat că frontiera dintre cele două este fragilă. Ține de respectul pe care-l acordăm scriitorului respectiv. Și totodată de dorința de a înțelege cât mai profund un parcurs literar. Adică o viață.

La moartea ei, în 1987, Marguerite Yourcenar lăsa în urmă un text inedit neterminat, *Ce? Eternitatea?*, apărut în 1988, ultima parte din trilogia ei familială; un volum de eseuri (*En pèlerin et en étranger*, 1989); fragmente din ceea ce ar fi trebuit să reprezinte mărturia ei finală cu privire la una din pasiunile sale, călătoria (*Le tour de la prison*, 1991); și, în sfârșit, o mulțime de scrisori care se cereau a fi triate, alese și adnotate înainte de publicare. Iată ce este mai important. Cu titlul de „curiozități" mai rămân de asemenea și alte texte, printre ele aflându-se și cele trei ce alcătuiesc acest mic volum. Cum se întâmplă adesea cu marii scriitori, aceste trei scurte povestiri fac dovada unei coerențe pe care poate n-am bănuit-o când am decis să le punem laolaltă.

Toate trei au fost scrise între 1927 și 1930. În 1927, Marguerite Yourcenar are douăzeci și patru de ani. În 1930, îi apare primul roman (*Alexis sau Tratat despre lupta zadarnică*, 1929) – mai degrabă o nuvelă lungă sau o povestire –, la finalul decadei pe care mai târziu o va considera ca pe cea a „pregătirii" operei sale. Este vorba de ceea ce autoarea desemnează prin „proiectele mele de la douăzeci de ani". Începând cu 1924, la douăzeci și unu de ani, începe să lucreze la ceea ce avea să

devină *Memoriile lui Hadrian* și până în 1929 redactează, total sau parțial, mai multe versiuni ale acestui roman, printre care una dialogată. În 1926, chiar propune unul din aceste texte editurii Fasquelle, cu numele de *Antinoos*. Este însă refuzat. Tot în această perioadă se conturează figura lui Zénon, un alt personaj fundamental din opera lui Yourcenar. *Poveste albastră* merge deja pe linia *Povestirilor orientale*. Sau cel puțin face un prim pas în această direcție.

N-ar trebui să ne grăbim și să deducem din aceste observații că încă din 1930 totul era „jucat" pentru Marguerite Yourcenar, că opera ei era deja încheiată. Dar, într-adevăr, destinul ei era pecetluit chiar prin propriile sale concepții. Tot ceea ce a spus și a repetat despre proiectele ei de la douăzeci de ani, tot ceea ce putem observa dacă o citim cu atenție, mergând pe linia cronologiei, arată această manieră foarte deosebită de funcționare și de concepere a operei sale: dezvoltare, desăvârșire, consolidare, elaborare, reflecție de-a lungul unei întregi existențe la ceea ce se gândise și visase între optsprezece și douăzeci și opt de ani. La sfârșitul acelei decade este sigură că a devenit scriitoare. Își va aminti mai târziu, în cursul unei întâlniri, de bucuria din noiembrie 1929, când a ținut în

mână exemplarele de autor ale cărții sale: „Mi-am spus: ia te uită! Sunt câteva sute sau poate câteva mii de scriitori francezi de care ne amintim mai mult sau mai puțin. În sfârșit, simt că mă aflu și eu printre ei, undeva în mulțime." Nu se îndoia că viitorul îi va da dreptate. Certitudine necesară ca să „țină" piept tuturor celor care, de-a lungul timpului, vor încerca să-i spună, ca de altfel tuturor scriitorilor, că de fapt nu a scris.

Dacă o iubim pe Marguerite Yourcenar, toate mărturiile acestei siguranțe de sine sunt pasionante. Toate drumurile care au dus la crearea unor cărți mari trebuie explorate. De aceea ne dorim să citim, aproape în aceeași măsură, și „textele mici". Să ne aplecăm asupra lor.

Din cele trei care alcătuiesc acest volum, doar *Poveste albastră* (*Conte bleu*) este inedită. *Întâia seară* (*Le premier soir*) a apărut în decembrie 1929 în *Revue de France* (anul IX, volumul 6, nr. 23) sub semnătura lui Marg. Yourcenar. *Farmece* (*Maléfice*), semnată de Marguerite Yourcenar, a fost publicată în ianuarie 1933, în numărul 829 (anul XXXXIV) din *Mercure de France*. Autoarea acestei povestiri obținuse deja, cu primul roman, *Alexis*, apărut în 1929, stima criticilor vremii, printre care se număra și Edmond Jaloux. Mulțumită

lui André Fraigneau, Grasset publicase în 1931 un alt roman, *Noua Euridice*, și în 1932 un eseu despre Pindar (prima carte pe coperta căreia apărea în întregime prenumele autoarei, Marguerite, în locul numelui foarte vag de „Marg.").

Dar de ce *Poveste albastră* nu a fost dată spre publicare nici unei reviste? Poate pentru că era prima parte dintr-un triptic ce nu a văzut niciodată lumina zilei. Manuscrisul *Povestirii albastre* se afla clasat alături de alte documente, în biroul din Petite Plaisance, casa lui Marguerite Yourcenar din Statele Unite, North East Harbor, Maine. Pe prima pagină figurau mai multe indicații, scrise de mâna lui Yourcenar: „scris spre 1930" (perioadă în care aceasta începe redactarea textelor puse laolaltă în *Povestiri orientale; Kâli décapitée* apare în numărul 4 din *Revue européenne* din 1928); „îmi propusesem să mai scriu o *Poveste roșie* (*Conte rouge)* și o *Poveste albă (Conte blanc)*"; „de păstrat – căci acest text ar putea apărea într-un volum în care să fie incluse *Sixtine* și alte proze. M. Yourcenar (mai 1950)". *Sixtine* a apărut în 1983 în volumul de eseuri *Le Temps, ce grand sculpteur*. *Poveste albastră* nu figura acolo. Își păstra oare autoarea intenția de a mai scrie într-o zi *Poveste albă* și *Poveste roșie*, care sunt evocate

în nota sa din 1950? Este foarte dificil să răspundem că nu, în condițiile în care nu avem cunoștință de o hotărâre directă pe care s-o fi luat, atât de puternică îi era voința, mergând aproape până la nebunie, de a duce la bun sfârșit toate proiectele pe care și le propusese! Oricare ar fi explicația, cert este că doar *Poveste albastră* a ajuns în mâinile noastre.

Este o poveste scurtă, compusă cu foarte multă măiestrie pentru a crea impresia reproducerii unei tradiții ancestrale, provenită din literatura orală. Povestirea nu este foarte surprinzătoare, căci respectă toate tiparele obișnuite – dorința de îmbogățire; încrederea oamenilor în strălucirea banilor; cucerirea anevoioasă a obiectului menit să aducă fericirea (în cazul nostru, safirele) – și e structurată pe toate etapele obligatorii deposedării – accidente, naufragii, atacuri ale corsarilor, moarte, rătăcire, sărăcie mai mare decât înaintea obținerii presupusei bogății, deznodământ definitiv. La toate acestea se adaugă și ritualuri specifice lui Yourcenar, cum ar fi automutilarea. Mai mult decât narațiunea, atmosfera este cea care prefigurează *Povestirile orientale*. Scriitura, în ciuda unor exprimări stângace (cu siguranță am fi putut renunța la ochii care „se împrietenesc cu

întunericul"), are caracteristicile stilului pe care Yourcenar îl va dezvolta începând cu sfârșitul anilor '30: o atenție deosebită la toate senzațiile și dorința de a le exprima cât mai corect. De altfel, această *Poveste albastră* nu își datorează în întregime titlul peșterii cu safire, scopul oriental al călătoriei negustorilor europeni, eroii povestirii, ci și hotărârii de a descrie realitatea în albastru. Ceea ce ar putea fi considerat doar un procedeu, exercițiul unui scriitor tânăr, se dovedește a fi o reușită. De aceea, dintre cele trei texte, această povestire este probabil, din punct de vedere literar, cea mai satisfăcătoare. Yourcenar recurge din plin la inspirația ei de factură orientală. Oare personajele care o vor preocupa o viață întreagă, începând cu Hadrian, cel mai grec dintre împărații romani, nu simt toate atracția Orientului, în sensul cel mai larg al cuvântului? Aici, singurul care va reuși să supraviețuiască este bineînțeles negustorul grec, mai detașat de bunurile materiale, gata să dea uitării safirele ca să redevină pescar. După naufragiul corabiei, acesta va fi condus la Tinos de un delfin. Ceilalți, dintr-o lăcomie excesivă, vor pieri sau vor fi condamnați la mizerie.

Întâia seară, căreia, în „maniera ei seacă", nu-i lipsesc calitățile stilistice și nici sensul

narațiunii, prezintă totuși un interes mai degrabă biografic. O putem considera punctul final al jocului dintre tată și fiică, fiind vorba de un text scris de primul, revăzut și publicat de a doua. Se știe cât de mult iubeau cei doi această ambiguitate, această misterioasă plăcere a substituirii unuia cu celălalt, semn al unei intimități extraordinare și al unei fascinații reciproce. Michel de Crayencour nu s-a temut să facă demersuri, în numele fiicei lui, pe lângă o editură pentru ca primele ei scrieri să fie publicate. După un schimb de scrisori – multe dintre acestea sunt manuscrise, deci perfect identificabile – cu un editor, va apărea în 1921, la Perrin, *Le jardin des chimères*, primul text al unui scriitor de optsprezece ani care se desemnează prin pseudonimul, indescifrabil din punct de vedere sexual, de Marg. Yourcenar. Autoarea relata cu bucurie acest joc, pe care îi plăcea să și-l amintească, la fel de mult cum îi plăcea să-și intrige interlocutorii cu această amintire bizară. Și chiar a simțit nevoia să o introducă în opera ei. Astfel, nu vom putea aborda *Întâia seară* fără să recitim lunga expunere pe care autoarea i-o consacră în *Amintiri pioase*. „În 1927 sau 1928, deci cu un an sau doi înainte să moară, tatăl meu a scos dintr-un sertar vreo zece de pagini de manuscris, cu

acel format mai mult lat decât lung, ca al ciornelor lui Proust, dar care nu cred să se mai găsească astăzi pe piață. Era primul capitol al unui roman început spre 1904, pe care însă nu-l mai continuase. În afara traducerii câtorva poeme, aceea era singura lui lucrare literară. Un bărbat din înalta societate, pe care-l numea Georges de..., de vreo treizeci de ani, pleca spre Elveția împreună cu tânăra pe care în dimineața aceleiași zile o luase de soție la Versailles. Din nebăgare de seamă, Michel schimbase, pe parcursul narațiunii, destinația celor doi, făcându-i astfel să petreacă noaptea la Köln. Tânăra se necăjea că se afla pentru prima oară departe de maică-sa; soțul se despărțise – nu fără să resimtă o oarecare ușurare – de o amantă, la care însă acum se gândea cu tristețe și duioșie. Tânăra lui tovarășă de drum îl emoționa prin prospețimea ei plină de candoare: se gândea că într-o clipă chiar el va fi cel care o va face să-și piardă în acea seară delicatețea, transformând-o într-o femeie ca oricare alta. Politețea puțin reținută, amabilitățile pline de sfiiciune și tandrețe ale acestor doi oameni de-abia uniți pentru viață, și care se aflau pentru întâia oară singuri în compartimentul rezervat, erau foarte bine redate, ca și alegerea stânjenitoare a unei camere cu un

pat într-un hotel din Köln. Lăsându-și soția să se pregătească pentru noapte, Georges se întreținea, din lipsă de ocupație, cu valetul din fumoar. O jumătate de oră mai târziu, evitând să urce cu ascensorul, de teama privirii scrutătoare a liftierului, o lua pe scări, intra în camera scăldată în lumina slabă a unei veioze și, dându-și hainele jos una câte una, îndeplinea, deopotrivă nerăbdător și dezamăgit, acele gesturi făcute adesea în alte împrejurări alături de femei trecătoare, dorindu-și altceva, fără să știe însă foarte bine ce.

„Am fost cucerită de justețea tonului acelei narațiuni, lipsită de literatură inutilă. Era perioada în care scriam la primul meu roman: *Alexis*. Din când în când îi mai citeam câteva pagini lui Michel, bun ascultător, capabil să intre cu ușurință în pielea acelui personaj atât de diferit de al său. Cred că descrierea mariajului lui Alexis l-a făcut să se gândească din nou la schița de altădată.

Publicasem deja în câteva reviste, aici o povestire, dincolo un eseu sau un poem. Mi-a propus să public acea povestire cu numele meu. Dacă stăm să ne gândim puțin, această ofertă ciudată definea intimitatea dezinvoltă care exista între noi. Am refuzat pentru simplul motiv că nu eu eram autoarea acelor pagini. El a insistat:

— Vor deveni ale tale după ce le vei aranja cum vei crede de cuviință. Le lipsește un titlu, și trebuie probabil să le mai îmbraci puțin. Mi-ar plăcea mult să apară după atâția ani, dar n-am să încredințez la vârsta mea manuscrisul unui comitet de redacție.

Am fost tentată de acel joc. Așa cum Michel nu se mira să mă vadă scriind confidențele lui Alexis, nu i se părea deloc nepotrivit să-mi încredințeze povestea unei călătorii de nuntă din 1900. În ochii acelui bărbat, care spunea neîncetat că nimic din ceea ce este omenesc nu trebuie să ne fie străin, vârsta și sexul nu aveau cu creația literară decât o legătură secundară. Nu-și punea problemele care mai târziu aveau să-i surprindă pe criticii mei."

Nu ne este greu să ne imaginăm, în lumina a ceea ce a devenit Marguerite Yourcenar, satisfacția tinerei de douăzeci și patru de ani aflate pe urmele acelui bărbat care se bucurase din plin aproape de toate, dar care probabil se însurase din conformism social și amesteca o insațiabilă curiozitate pentru femei cu o infinită condescendență, totul pe fondul unui dezinteres real: „n-o dorea mai mult decât pe-o alta". Transpare, de-a lungul textului retușat de Marguerite, bucuria profundă pe care aceasta o resimte atunci

când își atribuie fraze ce îi dau sentimentul de a fi luat pulsul vieții, atunci când încă nu trăise. „Era oare chiar atât de naivă" – se spune despre tânăra soție – „încât să aștepte de la viață vreo revelație, atunci când toate se repetă la nesfârșit?" Evident, Marguerite Yourcenar nu se va mulțumi să recopieze povestirea tatălui ei. A renunțat îndeosebi la scena cu scoaterea hainelor („una câte una") care apărea în versiunea originală. Probabil mai puțin dintr-un sens al virtuții, ce n-o caracteriza deloc, cât din grija de a păstra o tăcere, un fel de suspans – și o suspendare. Totuși, nu era convinsă că a îmbunătățit acel text, și aproape cincizeci de ani mai târziu se arăta severă față de acea scriere, atrăgând atenția asupra clișeelor și prozaismului acesteia.

„Nu știu care dintre noi a ales pentru această scurtă povestire titlul de *Întâia seară*, despre care nu pot încă să spun dacă îmi place sau nu. Oricum, eu i-am atras atenția lui Michel că acel prim capitol dintr-un roman neterminat, transformat astfel în nuvelă, rămânea, ca să zicem așa, în suspensie. Am căutat incidentul care să închidă bucla. Unul dintre noi a inventat o telegramă pe care portarul hotelului i-o înmânează lui Georges când vrea să urce scările și care-l anunță

sinuciderea amantei sale, oarecum regretată. Acest detaliu nu are nimic neverosimil: nu mi-am dat însă seama că banaliza acele pagini, meritorii prin faptul că nu erau constrânse de nimic. Am plasat de această dată noaptea nunții la Montreux, pe unde ne aflam când făceam acele modificări. Felul meu de a «îmbrăca puțin textul» l-a transformat pe Georges într-un intelectual gata oricând să se cufunde în cele mai adânci meditații despre orice i-ar fi trecut prin minte, ceea ce, contrar părerii mele, nu-l făcea mai bun. Astfel refăcută, scurta narațiune a fost trimisă unei reviste, care a refuzat-o după amânările de rigoare, apoi alteia, care a acceptat-o, însă la acea dată tata era deja mort. Povestioara a apărut un an mai târziu și a primit un modest premiu literar, ceea ce l-ar fi amuzat pe Michel, dar totodată i-ar fi făcut plăcere."

Într-adevăr, nuvela a obținut premiul al doilea al abonaților de la *Revue de France*, în valoare de două mii de franci. Ca de obicei, expunerea pe care Yourcenar o face, probabil din memorie, în *Amintiri pioase* este puțin inexactă. Celebrul detaliu inventat de tată și de fiică pentru a găsi o încheiere povestirii, telegrama ce anunța sinuciderea amantei, nu-i este înmânată lui Georges când vrea să

urce scările, ci în cameră, ceea ce permite amânarea scenei patului și încheierea narațiunii fără ca aceasta să fi avut loc. Textul, care prezintă un real interes pentru cititorul de astăzi, preocupat de personalitatea și de opera lui Yourcenar, nu era nici pentru aceasta lipsit de interes biografic. Tot în *Amintiri pioase*, ea se apleacă asupra urmelor de „realitate trăită" lăsate de domnul de Crayencour în ceea ce el concepea ca fiind embrionul unui roman.

„M-am întrebat câteodată ce elemente de realitate trăită se găseau în *Întâia seară*. Se pare că domnul de C. s-a folosit de privilegiul romancierilor autentici, acela de a inventa folosindu-se doar ici-colo de propria experiență. Nici Berthe altădată, autoritară și îndrăzneață, nici Fernande, mai dificilă, orfană de altfel, nu se asemănau câtuși de puțin cu acea tânără soție care își iubea atât de mult mama. A doua călătorie de nuntă, în acest caz singura care ne interesează, era de altfel foarte departe de a aduce împreună pentru prima oară – în intimitatea plină de zgâlțâituri a unui compartiment de tren – doi oameni care de abia se cunoșteau, și totodată este îndoielnic că Michel, ca s-o ia în căsătorie pe Fernande, ar fi renunțat la vreo amantă oficială: dimpotrivă, singură-

tatea acelei ierni petrecute la Lille îl face, se pare, să încerce această nouă aventură. Mărturisirile personale constau mai degrabă în tonul de o senzualitate plină de dezamăgire și tandrețe, în vaga noțiune că viața este astfel, și că ar putea fi mai bună altfel. *Mutatis mutandis*, ni-l putem imagina pe domnul de C. în vreun Grand Hôtel de pe Riviera franceză sau italiană, cu puțini clienți la început de noiembrie, petrecând o lungă jumătate de oră în fumoar sau pe terasa un pic umedă, care dă spre mare și unde, din economie, n-au fost aprinse decât câteva din acele globuri mari de porțelan alb ce ornau în acele vremuri terasele hotelurilor bune. Ca și personajul său, va prefera să urce pe scări decât să ia liftul. Pășind pe covorul roșu împodobit cu baghete de alamă, care duce la ceea ce în Italia poartă numele de etaj nobil, urcă nici prea încet, nici prea repede, întrebându-se cum avea să se sfârșească toată povestea."

Întâlnim în toate comentariile lui Yourcenar despre scrierea „la patru mâini" a acestei povestiri voința ei de a menține o oarecare confuzie, o delicioasă incertitudine despre „cine ce a făcut". Nu se știe cine a dat titlul, cine a inventat finalul. Totuși, își revendică ferm „contribuția" ei personală, aceea de a-l fi transformat pe Georges într-un intelectual,

apropiindu-l astfel (deși „nu-l făcea mai bun") de figura tatălui ei, Michel. Ca pentru a realiza din această nuvelă un episod al unei autobiografii decalate. De unde întrebarea despre partea biografică din textul încredințat de domnul de Crayencour. Deși autoarea nu spune nimic, ne putem imagina ceea ce o atrăgea cel mai mult la cuvintele tatălui ei și la posibilitatea de a și le însuși: acest exercițiu de luciditate către care o conducea un bărbat matur și care va rămâne una din preocupările ei constante până la sfârșitul vieții. Izgonirea sentimentalismului, patosului, moralismului. Preferința de a părea mai degrabă cinică decât de a fi bănuită de nerozie. Totodată, *Întâia seară* îi permitea să se distanțeze cumva de restul femeilor: „Atâtea femei nu se gândesc la nimic!" Sau cel puțin de stereotipurile referitoare la acestea, din rândul cărora face parte și tânăra soție, speriată, timidă, naivă, de fapt cam prostuță, „fata aceea, menită să fie și ea banală după ce-i va fi devenit soție". Auzim parcă ecoul lui „niciodată așa" strigat de o femeie care nu vrea să se supună convențiilor sociale. Să nu ajungă niciodată să-și piardă „farmecul și grația, împovărată de toate meschinăriile vieții conjugale". Și nici să împărtășească aceleași idei credule privi-

toare la sex, boli sau maternitate. „Îi va naște un copil? Sigur că da. Și încercă să și-o imagineze însărcinată. Așadar, el îi va face un fiu pe care ea va fi mândră să-l poarte în pântece, deși asta o va urâți și-i va provoca grețuri." Citind aceste fraze – și aprobându-le, din moment ce le publică sub numele ei – Marguerite Yourcenar pune pariu că poate fi o altfel de femeie. Și se va ține de cuvânt.

Cu siguranță, *Farmece* este lipsită de ambiguitatea captivantă a redactării textului *Întâia seară*. Autoarea însăși, în cronologia stabilită pentru primul ei volum de opere din colecția „Bibliothèque de la Pléiade", plasează scrierea acestei nuvele – „o evocare realistă a obiceiurilor italiene" – în 1927, deși a apărut cu șase ani mai târziu. Cu cât o alăturăm mai mult lucrărilor din tinerețe, cu atât caracterul ei extrem de convențional pare mai scuzabil. Această povestire este destul de frecvent comentată de unii specialiști și atașată temei „Mediteranei la Yourcenar". E foarte adevărat că protagoniștii sunt italieni și că subiectul acestei narațiuni despre vrăji și dezlegarea lor este vădit mediteranean. Sunt oare aceste elemente de ajuns? Alți specialiști, cei care se apleacă asupra felului în care Yourcenar se raportează la istorie, remarcă aluziile referitoare

la fascism – și la comuniștii persecutați și obligați să fugă din Italia. Totodată, aceștia insistă, într-o manieră pertinentă, dar poate puțin exagerată, asupra „metodei de prelucrare a istoriei" care s-ar găsi la baza acestui text. Credem că acordă prea multă importanță acestui mic exercițiu narativ.

Totuși, recitirea acestei povestiri alături de celelalte ne permite o nouă abordare. Ceremonia de dezlegare de farmece, care se desfășoară în jurul lui Amande, bolnavă de tuberculoză pentru că i-ar fi fost făcute vrăji, înfățișează în primul rând un grup de femei credule, adunate în jurul unui bărbat, „dezlegătorul de farmece", Cattanéo d'Aigues. Conform obiceiului, una dintre femei, Algénare, se denunță prin agitația și negările ei. Aceasta este deci vrăjitoarea. Dar cum a procedat? Cattanéo e tare curios să afle. Inimă de bou străpunsă? Lămâie îngropată sub prag? Nu, spune Algénare, „Am vrut să-i fac... Am vrut doar...". „Atunci", răspunde acesta, „ești foarte puternică"... . Și, bineînțeles, cea care reușește să iasă din mijlocul celorlalte femei, și pentru care Yourcenar își arată, nu însă fără umor, admirația, nu poate fi decât... vrăjitoare. Acestea sunt ultimele cuvinte ale povestirii: „...stelele desenau pentru ea, cu linii mari, tremurânde, literele uriașe ale alfabetului vrăjitoarelor."

Aceste texte regăsite, puse laolaltă aproape din întâmplare, pentru a fi salvate de la dispariție, și propuse unui public mult mai larg decât cel al cercetătorilor și specialiștilor, alcătuiesc, în definitiv, un triptic de tinerețe despre credulitate. Autoarea s-a străduit, încă din adolescență, să se ferească de această slăbiciune – transformată de discursul bărbaților, adesea creduli ei înșiși, într-o atrăgătoare trăsătură a caracterului feminin.

Utile ca documente (literare pentru *Poveste albastră*, fiindcă înfățișează un întreg aspect al operei sale și schițează un stil; biografice pentru *Întâia seară*, fiindcă mai avem încă mult de reflectat asupra jocului cu tatăl, joc fondator, până să reușim să-i descurcăm complet ițele; istorice pentru *Farmece*), aceste texte vădesc totodată predilecția – dar și talentul – lui Marguerite Yourcenar pentru forma scurtă. Referindu-se la *Povestirile orientale*, Matthieu Galey vorbea despre „o construcție aparte în opera lui Yourcenar, importantă precum o capelă într-un vast palat". Acest lucru se poate spune despre majoritatea narațiunilor scurte scrise de Yourcenar, chiar și despre cele care rămân imperfecte – și pe care ea însăși le judeca sever – sau foarte convenționale, cum este *Farmece*. Stângăciile – ca și promisiunile lor –

sunt semnificative. Deopotrivă schițe și game, aceste „scurte texte" dețin astăzi, în opera lui Yourcenar, o funcție dublă. Privirea retrospectivă a cititorului descoperă indiciile unei continuități. Autoarea semnalează ruptura radicală cu timpul „dinaintea scrierii". Aceste texte marchează pentru totdeauna trecerea – simbolizată de *Întâia seară* – de la sentimentul filiației naturale și umane la acela al unei genealogii culturale și creatoare.

JOSYANE SAVIGNEAU

Poveste albastră

Negustorii veniți din Europa ședeau pe punte, cu marea albastră dinainte, la umbra indigo a pânzelor cu petice mari, cenușii. Printre parâme, soarele se tot plimba de colo colo, iar ruliul îl arunca în sus ca pe o minge dintr-o plasă cu ochiurile prea mari. Corabia ocolea stâncile, cotind neîncetat, iar cârmaciul atent își mângâia bărbia albastră.

Debarcară în amurg, pe un țărm pietruit cu marmură albă. Vinișoare albăstrii străbăteau lespezile mari de piatră, cu care odinioară se îmbrăcau templele. În spatele negustorilor, ai căror pași se îndreptau spre soare-apune, se prelungeau niște umbre mai înalte, mai subțiri și mai puțin întunecate decât la amiază, iar albastrul lor șters te ducea cu gândul la cearcănele de sub ochii unei femei suferinde. Inscripții albăstrii tremurau, ca niște tatuaje pe un sân gingaș, pe cupolele albe ale moscheilor,

și, din vreme în vreme, câte o peruzea se desprindea din lambriuri sub propria-i povară și cădea cu un zgomot surd pe covoarele de un albastru molatic și șters.

De cum răsări, luna începu să bântuie ca un strigoi pe deasupra mormintelor conice din cimitir. Cerul avea albastrul scorojit al unei cozi de sirenă, iar negustorului grec i se păru că munții desfrunziți ce se înălțau în zare erau crupele albăstrii și netede ale centaurilor.

Stelele scăldau cu strălucirea lor palatul femeilor. Negustorii intrară în curtea cea mare ca să se adăpostească de vântul mării, dar, speriate, femeile nu voiau să le deschidă, iar ei în zadar își zdreliră degetele, izbind porțile de oțel ce luceau ca tăișul unei săbii. Era un frig năprasnic. Negustorul olandez rămase fără cele cinci degete de la piciorul stâng; și o broască țestoasă, pe care în întuneric o luă drept un bolovan de lapislazuli, îi reteză italianului două degete de la mâna dreaptă. Într-un târziu, un negru voinic ieși din palat plângând și le mărturisi că Doamnele îi respingeau iubirea în fiecare noapte, căci pielea nu-i era îndeajuns de păcurie. Negustorul grec își atrase bunăvoința lui, dăruindu-i un talisman făcut din sânge închegat și țărână din cimitir; nubianul, la

rândul său, îi conduse într-o sală întinsă, de un albastru-ultramarin și le sfătui pe femeile de acolo să nu ridice glasul, ca să nu trezească cămilele din grajd și să nu tulbure liniștea șerpilor ce sug la lumina lunii.

Negustorii își desfăcură cuferele sub privirile iscoditoare ale servitorilor, în fumul mirodeniilor albastre; însă nici una dintre Doamne nu se învrednici să grăiască vreun cuvânt, iar prințesele nu le primiră darurile. Într-o sală cu lambriuri aurite, o prințesă din China, înveșmântată cu o rochie de culoarea portocalei, îi luă drept șarlatani, căci inelele pe care i le ofereau deveneau de nevăzut de îndată ce-i atingeau pielea palidă; nu băgară de seamă o femeie în negru care stătea la capătul culoarului, și, cum îi călcară din neatenție pe marginea veșmântului, aceasta îi blestemă în numele cerului albastru pe limba tartarilor, în numele soarelui pe limba turcă și în numele nisipurilor pe limba deșertului. Într-o sală înțesată cu pânze de păianjeni, o doamnă în cenușiu se tot pipăia să vadă dacă e în viață, și nu le dădu nici un răspuns; într-o încăpere de culoarea garanței, o luară la fugă când zăriră o femeie înveșmântată în roșu, cu o rană în piept, pe unde i se scurgea tot sângele; aceasta însă părea că nici nu-și dă seama, căci rochia nu-i era deloc pătată.

Se adăpostiră pe urmă în preajma bucătăriilor, sfătuindu-se cum să ajungă la peștera cu safire. Erau întrerupți neîncetat de cărăușii de apă; un câine râios veni lângă ei și linse ciotul albăstrui al negustorului italian, rămas fără degete. O tânără sclavă se ivi mai apoi pe scara de la pivniță, cu un bol de sticlă opacă, umplut cu bucăți de gheață pisată. Ea lăsă bolul la întâmplare, pe o coloană de aer, ca să-și poată duce mâinile – ca semn de bun-găsit – la fruntea-i tatuată cu steaua magilor. Șuvițele de păr de un negru-albăstrui îi curgeau de pe tâmple pe umeri; ochii săi luminoși erau ca două lacrimi, și gura – doar o pată albastră. Rochia de pânză ca levănțica, decolorată de la atâta spălat, era zdrențuită în dreptul genunchilor, căci avea obiceiul de a se înclina tot timpul ca să se roage.

Și cum fata nu auzea și nu vorbea, conta prea puțin că nu le pricepea graiul. Clatină din cap serioasă când, rând pe rând, îi arătară cu degetul culoarea ochilor ei într-o oglindă și urmele pașilor în colbul din culoar. Negustorul grec îi oferi talismanele sale; ea le refuză ca o femeie fericită, dar cu surâsul unei femei deznădăjduite; olandezul îi întinse un sac ticsit cu giuvaiericale, însă tânăra făcu o plecăciune, arătându-le cu mâinile rochia-i

sfâșiată, iar ei nu se lămuriră dacă ea se credea prea sărmană sau prea bogată pentru acele minunății.

Tânăra săltă zăvorul unei uși cu un fir de iarbă, și se treziră într-o curte rotundă ca o căldare, umplută până sus de lumina rece a zorilor. Se folosi de degetul mic ca să deschidă o a doua ușă, ce dădea spre câmpie, și, unul după altul, o apucară pe un drum mărginit de mănunchiuri de aloe și pătrunseră tot mai adânc în insulă. Umbrele lor pășeau după ei, lipite de călcâie, mici și negre ca niște năpârci. Doar fata n-avea umbră, și negustorii socotiră că era poate o nălucă.

Și cum se apropiau, dealurile albăstrii din zare deveneau negre, maronii și cenușii; negustorul din Turena nu-și pierdea însă nădejdea și, ca să mai prindă curaj, murmura cântece de prin ținuturile lui. Negustorul castilian fu înțepat de două ori de un scorpion, iar picioarele i se umflară până la genunchi și se învinețiră; nu pătimea însă deloc, ba chiar pasul îi era mai ferm și mai grav decât al celorlalți, de parcă s-ar fi sprijinit pe doi stâlpi groși de bazalt albastru. Negustorul irlandez plângea, căci picuri de sânge decolorat țâșneau în urma pașilor fetei, care înainta desculță pe cioburi de porțelan și sticlă spartă.

Trebuiră să se strecoare în genunchi în grota ce nu deschidea către lume decât o gură îngustă și colțuroasă. Trecătoarea însă era mult mai largă decât și-ar fi închipuit și, când ochii li se obișnuiră cu întunericul, deslușiră frânturi de cer printre crăpăturile stâncii. În mijlocul galeriei se găsea un lac cu apa foarte cristalină; când negustorul italian aruncă în el un ban, ca să vadă cât e de adânc, nimeni nu-l auzi căzând, iar pe întinderea apei apărură bulbuci, ca și cum o sirenă, trezită deodată din somn, ar fi dat afară tot aerul din plămânii ei albaștri. Negustorul grec își înmuie mâinile lacome în apa ce i le coloră până la încheieturi, ca lichidul în clocot din cazanul boiangiului, însă nu izbuti să apuce safirele plutind pe acele unde mai adânci ca mările, de parcă erau o armadă de nautil. Atunci, fata își desfăcu cosițele lungi și le cufundă în apă; safirele i se prinseră în păr ca în ochiurile mătăsoase ale unei plase pământii. Ea îl chemă mai întâi pe olandez, care își îndesă safire în nădragi; negustorul din Turena își umplu apoi căciula. Grecul ticsi un burduf pe care-l ținea pe umăr, iar negustorul castilian își smulse de pe mâinile nădușite mănușile de piele și le atârnă de gât ca pe niște mâini tăiate. Când însă veni rândul irlandezului, în lac nu mai erau safire;

atunci, tânăra își luă de la gât pandantivul de sticlă și îi spuse prin semne să și-l pună în dreptul inimii.

Se târâră afară din grotă și fata îi ceru negustorului irlandez s-o ajute să rostogolească un bolovan mare peste intrare. Apoi, cu puțin lut și cu un fir din părul ei, pecetlui gura peșterii. Drumul era parcă mai lung ca de dimineață; pe negustorul castilian începură să-l chinuiască picioarele înveninate și se clătina, blestemând numele Maicii Domnului. Olandezul, înfometat, caută să desprindă tigvele albăstrui ale smochinelor coapte, însă roiuri de albine, ascunse în pulpa lor gustoasă, îi înțepară gâtul și mâinile.

Odată ajunși la poalele cetății, făcură un ocol ca să evite străjile. O apucară în liniște spre portul pescarilor de sirene, care era tot pustiu, căci de multă vreme nu se mai prindeau sirene pe acele meleaguri. Corabia lor plutea molcom pe apă, legată de un deget de bronz, tot ce mai rămăsese din piciorul uriaș al unei statui înălțate în cinstea unui zeu căruia nimeni nu-i mai știa numele. Pe chei, fata dori să-și ia rămas-bun de la negustori și își duse mâinile în dreptul inimii. Negustorul grec însă o înșfăcă de încheieturi și o târî pe corabie, căci avea de gând s-o vândă prințului venețian din Negroponte,

căruia-i erau pe plac femeile infirme sau rănite. Tânăra surdo-mută se lăsă dusă fără să se împotrivească, iar lacrimile ce-i cădeau pe punte se prefăceau în pietre de acvamarin, de aceea călăii ei se căzneau s-o facă să plângă.

O dezbrăcară și o legară de catargul cel mare. Așa de alb îi era trupul, că ținea loc de felinar corabiei ce plutea în acea noapte senină printre Antile. După ce isprăviră cu jocul de maroco, negustorii coborâră în cabină să se culce. În zorii zilei, olandezul, chinuit de dorință, urcă pe punte și se apropie de fată ca s-o siluiască. Dar ia-o de unde nu-i; legăturile goale atârnau de trunchiul negru al catargului ca o cingătoare mult prea largă, și în locul unde își ținuse picioarele subțiri și drăgălașe nu mai rămăsese decât o grămăjoară de ierburi parfumate din care ieșea un fum albăstrui.

Liniștea domni peste mare în zilele următoare, iar razele soarelui cădeau pe acea întindere de culoarea algelor cu zgomotul fierului încins atunci când este vârât dintr-odată în apă rece. Picioarele cangrenate ale negustorului castilian erau albăstrii ca munții ce se zăreau în depărtări, iar șuvoaie de puroi se scurgeau de pe punte în mare. Când nu mai putu îndura, scoase de la brâu un

pumnal lat, de formă triunghiulară și își tăie cele două picioare înveninate chiar de la coapse. Muri în zori, sleit de puteri, după ce își lăsă safirele negustorului din Basel, dușmanul său de moarte.

Poposiră după o săptămână la Izmir; negustorul din Turena, care se temea de mare, coborî ca să-și continue drumul călare pe un catâr zdravăn. Un bancher armean îi dădu pe safire zece mii de monede de aur, perfect rotunde, cu chipul Popii Ioan pe ele; negustorul încărcă fericit treisprezece catâri. Când însă se întoarse la Angers, după șapte ani de călătorie, află că monedele cu Popa Ioan nu erau bune în țara lui.

Ajunși la Ragusa, negustorul olandez își schimbă safirele pe o halbă de bere de vânzare pe chei, însă scuipă numaidecât băutura searbădă și trezită, care nu avea același gust ca în cârciumile din Amsterdam. Negustorul italian debarcă în Veneția ca să se facă doge, dar muri asasinat chiar a doua zi după nuntirea cu marea. La rândul lui, negustorul grec își înșirui safirele pe un fir lung și le atârnă de marginile corabiei, pentru ca atingerea valurilor să le sporească minunata culoare albastră. Gemele umede se topiră și adăugară la comoara mării doar câțiva picuri de apă cristalină; negustorul se consolă însă

cu niște pește pe care-l prinse și-l fripse mai apoi în cenușă.

În seara celei de-a douăzeci și șaptea zile, îi atacară niște corsari. Ca să nu cadă în mâinile piraților, negustorul din Basel își înghiți safirele și muri sfâșiat de dureri de pântece. Grecul se aruncă în mare, dar îl salvă un delfin și-l duse în insula Tinos. Negustorul irlandez, snopit în bătaie, aproape mort, rămase pe corabie în mijlocul leșurilor și sacilor goliți, însă nimeni nu se osteni să-i ia de la gât pandantivul de sticlă albastră. După treizeci de zile, corabia ce plutea în voia sorții intră singură în portul Dublin și irlandezul coborî pe uscat ca să ceară de pomană o bucățică de pâine.

Ploua. Acoperișurile piezișe ale caselor joase erau parcă niște oglinzi mari, menite să atragă spectrele de lumină moartă. Băltoace presărau ici și colo drumul învălurat; cerul de un maroniu murdar era ca înnoroit, că nici îngerii n-ar fi îndrăznit să scoată nasul din casa Domnului. Nici un suflet pe străzi; taraba unui negustor ambulant de mărunțișuri, garnisită cu șireturi de pantofi și cu șosete bej, zăcea la marginea unui trotuar, sub o umbrelă deschisă. Regii și episcopii sculptați pe portalul catedralei nu făceau nimic ca să pună stavilă ploii ce le

cădea pe coroane sau pe mitre, și pe sânii goi ai Mariei Magdalena.

Descurajat, negustorul merse și se așeză sub portic, lângă o tânără care cerșea. Într-atât era de sărmană, că prin rupturile rochiei cenușii i se vedeau trupul învinețit de frig și genunchii ce se sprijineau ușor unul de celălalt; în mâinile-i degerate ținea un codru de pâine pe care negustorul i-l ceru în numele Domnului; și ea i-l dădu numaidecât.

Negustorul voi să-i dăruiască, în schimbul bucății de pâine, pandantivul rotund de sticlă albastră, tot ce mai avea. Însă degeaba scotoci prin buzunare, la gât și printre mărgelele rozariului. Și-l podidi plânsul, căci nu-i mai rămăsese nimic care să-i aducă aminte de culoarea cerului și a mării ce aproape îl înghițise.

Suspină adânc; și cum se lăsa înserarea, iar în jurul lor creștea o pâclă rece, fata se ghemui lângă el ca să-i țină de cald. Negustorul îi ceru vești despre ce mai era prin țară, iar ea îi răspunse în graiul ce se vorbea în satul din care el plecase de mic copil. Atunci, el îi dădu la o parte șuvițele răvășite ce îi ascundeau chipul; însă așa de murdar îi era obrazul, că ploaia desena pe el niște șănțulețe albe, iar negustorul băgă de seamă

îngrozit că cerșetoarea nu vedea și că ochiul ei stâng dispărea sub o albeață cumplită. Cu toate acestea, își puse capul pe genunchii ei acoperiți de zdrențe și adormi împăcat, căci ochiul drept al fetei, deși lipsit de vedere, era minunat de albastru.

Întâia seară

I

Erau în călătoria de nuntă. Trenul gonea spre Elveția banală: stăteau în compartimentul rezervat, ținându-se de mână. Liniștea era apăsătoare. Se iubeau, sau cel puțin așa crezuseră; iubirile lor, atât de diferite însă, le arătau doar cât de puțin seamănă unul cu celălalt. Ea, încrezătoare, aproape fericită, speriată totuși de viața nouă ce avea să-nceapă, făcând din ea o altă femeie – o femeie pe care se mira că nu o cunoaște și pe care încerca să și-o imagineze dinainte, ca pe o străină cu care trebuia să se obișnuiască să trăiască. El, cu mai multă experiență, conștient de fragilitatea sentimentului ce-l purtase spre fata aceea, menită să fie și ea banală după ce-i va fi devenit soție. Îl atrăsese la ea tocmai ceea ce avea să dispară: candoarea, mirările ei, atmosfera tinerească în care o cunoscuse. Își închipui cum avea să arate după ce-și va

fi pierdut farmecul și grația, împovărată de toate meschinăriile vieții conjugale care urma să facă din ea o femeie ca toate celelalte. În curând, avea s-o ia în brațe și s-o distrugă. Doar o clipă și va fi de ajuns; își va desface îmbrățișarea și se va simți ca un criminal căruia nici măcar pasiunea nu-i va putea oferi circumstanțe atenuante, căci, la urma urmei, nu o dorea. Sau, cel puțin, n-o dorea mai mult decât pe-o alta.

Se întreba la ce se gândește. Oare tot la asta? Sau, mai bine spus, îi trecea oare ceva prin minte? Atâtea femei nu se gândesc la nimic! Era oare chiar atât de naivă încât să aștepte de la viață vreo revelație, atunci când toate se repetă la nesfârșit? Va ajunge ea să cerșească de la un amant fericirea pe care el nu i-o va dărui și pe care nici altul nu i-o va da, pentru că nici el nu va ști ce este aceea? Credea ea că fericirea nu-i decât un cec la purtător, pe care trebuie doar să-l încasezi? Sunt însă și cecuri fără acoperire. Îi veni să râdă la gândul că a doua zi ea îl va acuza de escrocherie.

Înălță capul și se privi în oglindă. Propria-i ținută, poate prea îngrijită pentru o călătorie, îl indispuse. Probabil că i se părea frumos. Asemenea lipsă de gust îl irită. Și atunci, ca și cum trenul ar fi străbătut peisajele viitorului

său, văzu lungul șir de zile monotone, când vizita unei prietene ar însemna pentru ea o distracție, serile când el se va bucura să se alăture grupului de bărbați care vor vorbi despre alte femei cu o brutalitate ce îi va face plăcere, aceeași probabil cu care vorbeau și despre soția lui când el nu era de față. Îi va naște un copil? Sigur că da. Și încercă să și-o imagineze însărcinată. Așadar, el îi va face un fiu pe care ea va fi mândră să-l poarte în pântece, deși asta o va urâți și-i va provoca grețuri; un fiu pentru care el va simți o afecțiune indulgentă și amuzată, cât timp va fi copil, și care mai târziu le va pricinui inevitabile bătăi de cap. Își vor face griji pentru sănătatea lui, se vor neliniști când va avea examene, vor trage sfori ca să-i înlesnească o carieră, se vor zbate ca să-i găsească o soție. Nu se vor înțelege probabil asupra modului în care îl vor crește. Se vor ciondăni, ca toată lumea.

...Sau poate se va lăsa și el, puțin câte puțin, copleșit de orbirea conjugală și paternă pe care-o ridiculizase la alții, învins (mereu suntem învinși) de viața ce tinde să toarne toate ființele în tipare identice.

De altfel, nimic din toate acestea nu avea cum să se întâmple.

Sunt alte posibilități, bucurii sau necazuri, pe care nu le-ai luat în calcul și care se răzbună, sosind când te aștepți mai puțin.

Se putea ca ea să moară. Și-o închipui moartă, culcată în sicriu, sub un văl de tul alb; se văzu pe sine îmbrăcat în negru, seducându-le pe femeile de cincizeci de ani cu nefericirea lui. Și, întâmplător, negrul chiar îi venea bine. Propria-i insensibilitate îl indignă, ca și cum ar fi obosit deja plângând după ea. De altminteri, se putea la fel de bine ca el să moară. Va muri de febră tifoidă în cursul unei călătorii prin Algeria sau Spania, iar ea îl va îngriji cu acel gen de devotament care ulterior face impresie bună asupra celor care se gândesc să ia în căsătorie o văduvă. Dar ea nu se va recăsători. Îl iubea. Pentru că nu mai iubise pe nimeni vreodată, își închipuia că-l iubește. Era aproape o necesitate s-o facă, din moment ce se măritase cu el. Nu putea fi altfel. Dacă el va muri în Algeria, ea se va întoarce singură la maică-sa. Nu călătorise niciodată singură. Își reproșă că o lăsa fără sprijin, de parcă ar fi fost sigur că toate acestea aveau să se întâmple și că el era vinovat. Nu era oare suficient de stânjenit de propria persoană ca să mai aibă și răspunderea acestei fete necunoscute? Mai bine s-ar fi măritat cu altul. Ar fi fost de datoria

lui să-i explice. Se înduioșă din ce în ce mai mult; se trezi din visare. O privi cu o tandrețe plină de emoție și fu cuprins de o descurajare fără margini.

II

Se apropiau de Chambéry. Și, cum nu avea nimic de spus, ea căuta zadarnic o întrebare pe care să i-o pună, ca pe un obiect lipsit de vreo valoare în sine, dar care capătă importanță prin încăpățânarea noastră de a-l găsi. Își deschise geanta în care avea o medalie cu Sfântul Cristofor și una cu Sacré-Cœur. Dori să i le arate, apoi se gândi că i se vor părea caraghioase și, ca să nu creadă că și-a deschis geanta fără vreun motiv anume, își scoase batista. Privea peisajul: era mai puțin frumos decât își închipuise, dar căuta să-l înfrumusețeze neîncetat printr-un efort de imaginație de care nu era conștientă, nedorind ca acea zi să nu se ridice, chiar și în cele mai mărunte detalii, la nivelul așteptărilor pe care și le făcuse. De aceea i se păruse nemaipomenită cina destul de proastă pe care o luaseră în vagonul-restaurant și admirase culoarea delicată a abajururilor de mătase roz.

Se înnopta; nu se mai distingeau clar decât căsuțele paznicilor de bariere de pe

marginea căii ferate; iar ea, ori de câte ori vedea o casă, își spunea că ar putea trăi acolo fericiți, și acel gând o făcea să-și aducă aminte de aranjamentele de mobilă și de tapiserie, primele lor subiecte de conversație pe vremea când erau doar logodiți.

El, privind acele mici ferestre luminate în cenușiul apusului, se întreba, dimpotrivă, dacă locuitorii acelor case, situate imprudent pe marginea căii ferate, nu-i invidiau pe călătorii din trenul rapid și dacă într-o bună seară nu aveau să cedeze tentației de a se urca. Purtat parcă de goana trenului spre un viitor cu senzațiile deja trăite, încerca să extragă seva voluptuoasă a clipei prezente, să se bucure cu o conștiință mai alertă de ceea ce aveau mai efemer, de acele momente ce nu aveau să se mai întoarcă. Își spuse, așa cum o făcuse de nenumărate ori și adesea în compania altor femei, că aproape toate clipele din viața noastră ar fi minunate dacă n-ar fi adumbrite de viitor și trecut, și că de obicei suntem nefericiți doar amintindu-ne sau anticipând. Și, remarcând încă o dată că acea tânără avea ceea ce se cheamă farmec, că probabil îl iubea și că nu era nici mai puțin inteligentă, nici mai puțin bogată decât ți-ai putea dori de obicei și că timpul avea decența să fie frumos, se hotărî să-și clădească

o fericire din acele elemente risipite ce i-ar fi mulțumit pe mulți alții.

Intrarea bruscă într-un tunel îi obligă să-și vorbească, fiindcă răpea tăcerii lor pretextul peisajului.

— La ce te gândeai, Georges? spuse ea.

El se îndreptă după o zdruncinătură și-i răspunse cu o duioșie ce îl mulțumi:

— La tine, draga mea...

Și, rostind acea banalitate plină de tandrețe, înțelese că se convingea de dragostea lui pe măsură ce-o exprima. O sărută pe frunte, prietenește. Atunci, prea intimidată ca să poată tăcea, întrebă la întâmplare despre hotelul unde aveau să tragă, despre bagaje, despre ora de sosire.

— Iată-ne departe de Grenoble, spuse ea. Biata mama, sper că s-a mai liniștit puțin. Ai văzut, Georges, ce tristă era când am plecat și cum îi venea să plângă!

Această întoarcere în trecut îi evocă imaginea unei alte femei, aceea a amantei lui de care se despărțise, și se miră cum de încă își mai amintește de ea. Oare plângea? Sau își reținea lacrimile? Sătul de acea femeie, așa cum suntem de ceea ce-am iubit prea mult, îi fusese ușor să se despartă de ea; crezuse că, odată ce va rupe cu ea, va înlătura amărăciunea pe care-o simți când într-o seară îți

dai seama că ești destul de bătrân pentru a avea un trecut. Oare pe unde umbla? Își amintea acum cu un fel de duioșie trupul experimentat de femeie coaptă și ochii liniștiți pe care nimic nu-i mai putea uimi. Uita cât de mult îl iritau exprimările ei vulgare, pe care se încăpățâna să nu și le corecteze, ca să nu se creadă cumva că nu erau involuntare, și pe care le căpătase pe vremea când făcea deliciul unei subprefecturi. Și cât de neplăcut îi era obiceiul ei de a fredona la masă refrene la modă! Trăiseră mai mult timp împreună: se întorcea spre anii iubirii lor cu o îngăduință ce venea dintr-o uitare părtinitoare, iar certitudinea că acele zile nu aveau să mai revină îl făcea să judece cu mai puțină severitate fericirea pe care i-o dăruiseră. Vizitaseră Italia și Provența; episoade plictisitoare din acea călătorie îl mișcau acum până la lacrimi, iar amintirea acelor peisaje pline de strălucire îl făcu, pentru o clipă, să le urască pe cele pe care le avea sub ochi. Apoi intervenise rutina; și, în cele din urmă, plictisul; plăcerea de a se despărți era singura pe care ea i-o mai putea oferi; o văzuse plângând în ziua când o anunțase că se va însura și simțise o oarecare vanitate la gândul că ea încă îl mai iubea îndeajuns de mult ca să sufere. Își aminti, plin de mânie, că lacrimile femeilor

se usucă mai repede decât fardul lor de la ochi; fusese zărită într-un local de noapte în compania altui bărbat. Nu-i purta pică. Făcuseră bine, și unul, și celălalt, că-și continuaseră viețile. Ea, cu cine oare? Probabil cu un bărbat pe care-l ochise cu mult timp în urmă, când poate mai erau încă împreună. Se înfurie când se gândi că lacrimile ei puteau fi mincinoase, că poate ea era cea care își dorea să se despartă, neașteptând de săptămâni întregi decât prilejul potrivit ca să-l părăsească. Înțelese că trebuia s-o uite cu orice chip, măcar pentru câteva ceasuri, și cu o sforțare intensă reuși să și-o scoată din minte. Îi răspunse totuși fetei:

— Nu-ți face griji. Sunt sigur că mâine vei găsi la Grand-Hôtel o scrisoare de la mama ta. Știu, era tristă că ai plecat, dar ne întoarcem într-o lună și-o să fim aproape de ea.

Și exagera afecțiunea pe care-o simțea față de soacra lui. Își aminti totuși că de abia o cunoștea pe acea femeie. Dar se gândi mai apoi că nu era întotdeauna un motiv să nu iubești pe cineva.

— Ce bun ești! îi spuse ea.

Și-l luă de mână. El se simți măgulit că ea îi atribuia tocmai calitatea care-i lipsea, dar pe care regreta că n-o are. Se lăsă pe umărul lui, istovită de acea zi, diferită de

toate celelalte și care în amintirea ei avea să se confunde cu rochia de mireasă, ceva fin și vaporos la care te gândești cu mult timp înainte, dar pe care-l vezi o singură dată. El o luă după umeri și-o sărută pe ceafă. Avea părul blond; și cealaltă era blondă, dar, vopsit cu henna, părul ei avea altă nuanță. Își aminti că-i spusese că nu ar putea iubi o brunetă, și acea fidelitate în inconsecvență îi păru straniu de tristă.

Vorbiră lucruri mărunte despre părinții ei, dar care pentru el căpătau un sens ascuns, aproape simbolic. Își dădea seama că de acum înainte se va preocupa de acea familie care nu era a lui – el, care făcuse pe grozavul atâta vreme că nu are pe nimeni; că se va întrista de doliurile lor, se va bucura de avansările lor și de nașterile copiilor, că fiecare dintre aceste lucruri imponderabile cu care va intra în contact îl va schimba, oricât de puțin, și va ajunge – așa cum se întâmplă cu bătrânii căsătoriți care sfârșesc prin a se asemăna ca un frate cu sora lui – să capete ticurile acelor oameni, maniile lor culinare și poate chiar opiniile lor politice. Își dădea seama că așa se va întâmpla. Avea treizeci și cinci de ani. Și ce făcuse până atunci? Pictase tablouri care nu erau atât de reușite pe cât și-ar fi dorit, obținuse succese de care

nu se bucurase cum și-ar fi imaginat. Și așa cum un înotător hotărât să se scufunde în adâncuri se lasă, cu un fel de desfătare, înghițit de ape, astfel i se părea și lui că se lasă ușor în voia acelei vieți banale, facile, suficientă altora. Va mai picta, ca să se amuze; se va ocupa cu administrarea averii; va primi vizite. Își imagină o fericire comună, convenabilă, conformă cu toate tradițiile familiale în care credea că fusese crescut, legitimă și totuși plină de voluptate. Își închipui vacanțe la țărmul mării, veri petrecute la țară, copiii pe o pajiște, halatul desfăcut al soției, așezată pe terasă și servind ceaiul, dimineața, și frumusețea ei mai bogată, armonioasă și împlinită pe care o va avea atunci. Cum mersul trenului îi dădea dureri de cap, ea își dăduse jos pălăria; el se gândi că era prost pieptănată și că trebuia să schimbe acel lucru. Coaforul lui Laure avea mai mult gust. O va duce la el.

I se făcu frig. Se ridică să închidă geamul, dar, înțelegând că trebuia cu orice chip să aibă grijă de ea, se așeză din nou și o întrebă dacă nu cumva aerul o deranja. Se interesă de trusa ei de călătorie și încercă chiar să deschidă o sticluță a cărei închizătoare se blocase. Seara se întindea lin, leneș ca un evantai imens de femeie: platitudinea acestor

clipe îl ducea cu gândul la dragostea romanțioasă de la începutul logodnei lor; și dintr-odată îi păru nemărginit de scumpă și iubită, capabilă să împlinească toate posibilitățile ce depindeau de ea, de parcă ar fi purtat în pântece viitorul lor, ca pe un copil pe care doar ea putea să-l aducă pe lume. Conversația cu ea îl liniștise pentru că îi distrăsese atenția, însă se tot întrerupea, curmată de pauze: îi era teamă că acea plăpândă barieră a cuvintelor ce se interpunea între el și gândurile lui avea în curând să cedeze, lăsându-l singur cu el însuși, adică cu celălalt.

III

Trenul încetini la vamă: se simțiră ușurați că se opreau din mers. Se deschise ușa: el coborî primul și îi întinse mâinile. Tânăra sări pe peron cu un salt ușor, ce-i aminti de Andromeda de pe un basorelief din Roma. Se simți măgulit: era deja a lui. Formalitățile de vizită nu durară mult; angajații o tratară pe tânără cu o considerație discretă; se simți satisfăcut în vanitatea lui de bărbat și mai puțin trist.

Câteva ore mai târziu, ajungeau la Montreux. Omnibuzul îi duse până la hotel. În hol, valeții le luară bagajele; un director le arătă camerele, întrebându-i dacă voiau una sau mai multe. Și cum întârziau să răspundă, acesta se îndepărtă discret. Georges își ridică ochii spre soția lui; și privirile li se întâlniră:

— Să luăm camera asta? întrebă el.

— Da, cum dorești, răspunse ea.

Era o cameră mare, cu un pat dublu, de un alb aproape indecent. Directorul se întoarse.

— Am vrea-o pe asta, spuse Georges.

Și i se păru că observă o nuanță de ironie în servilismul acelui bărbat.

Bagajele fură aduse sus. Ea se așezase în fața oglinzii, dându-și jos încet mănușile, pălăria, paltonul; se vedea că gesturile pe care trebuie să le fi făcut adesea în camera ei de fată îi dădeau sentimentul liniștitor al obișnuințelor ei cotidiene. Georges supraveghea așezarea valizelor, desfacerea curelelor. Apoi, valeții se retraseră; rămaseră singuri. O privi: era înaltă și slabă ca o fetiță care a crescut prea repede; oglinda în care se reflectau două femei identice îi lua deja privilegiul de a fi unică; își pieptăna părul, iar brațele ei ridicate îi conturau sânii fragezi. El o luă în brațe fără să zică vreun cuvânt, îi dădu capul

pe spate și o sărută apăsat pe buze. Fata îi acceptă sărutul fără să-i răspundă; doar spuse:

— Te rog...

Și nu-și dădu seama dacă ea vorbise astfel din bun-simț sau pudoare. Se depărtă. După o clipă o întrebă:

— Nu te-ai supărat?

Ea-i făcu semn că nu. Iar el aproape că își dori ca ea să nu-l iubească deloc, ca să se poată bucura de plăcerea de a o seduce sau de a o înfrânge. Începuse să-și desfacă lenjeria, ceea ce te ducea cu gândul la trupul ei; neavând nimic de făcut, el era încă și mai stânjenit. Îi spuse că va coborî în salon să răsfoiască ziarele de seară; adăugă cu o timiditate ce-l enervă că se va întoarce într-o oră; ea aprobă cu o mișcare din cap pe care el o luă drept o mângâiere; se apropie de ea, o sărută mai distant de această dată și ieși.

În hol, luă un trabuc, îl aprinse și se așeză. Prin cap i se îmbulzeau atâtea gânduri, încât îl simțea gol; încercă să-și aducă aminte dacă încăperea lor se afla la etajul al treilea sau al patrulea, se gândi la unul din tablourile lui neterminate, își dădu seama că uitase numele unui personaj al lui Balzac și căută să și-l amintească spunând în gând literele

alfabetului, apoi trase concluzia că era nesemnificativ. Își aduse aminte: Laure tocmai fusese angajată de o firmă cinematografică să interpreteze rolul Doamnei de Sérizy. Cine era în opera lui Balzac acea Doamnă de Sérizy? Își schimbă locul, se așeză în fața unei măsuțe ca să răsfoiască ziarele, citi articolul de fond din *Journal de Genève* de două ori la rând, atent, făcând eforturi mari să înțeleagă. Află din informațiile de ultimă oră că un aviator care tocmai traversase Atlanticul fusese întâmpinat cu mult entuziasm: nu și-ar fi dorit să fie în locul lui; că în Germania se declarase o epidemie de variolă: era vaccinat; că acțiunile la De Beers scăzuseră cu o mie de franci; îi era de ajuns, aruncă ziarul. Rezistă tentației de a urca sus imediat ca s-o surprindă în timpul pregătirilor de noapte și își promise că o va face după ce-și va termina trabucul. Începu să se plimbe de colo colo, cercetă afișele de pe pereți ca să aibă ce face, ceru o ceașcă de ceai și se enervă pe băiatul care întârzia să-l servească. Pendulul arăta ora unsprezece. În picioare în pragul holului, încerca să deslușească formele întunecate ale femeilor întrezărite pe sub rochii; rochiile lui Laure îl costau mult; se felicită că se despărțise de ea, gândindu-se la ultimele facturi pe care le achitase. Revăzu piciorul ei gol sprijinit pe marginea patului,

ca o aplică Empire care întâmplător ar fi din marmură albă, și nu din bronz aurit. Copleșit pe deplin de acea imagine, încercă să se servească de emoția pe care amintirea încă i-o mai trezea, ca să cunoască, alături de cealaltă, pasiunea pe care dorea cu disperare s-o atingă. Se simți pentru o clipă sfârșit, apoi își reveni. Pendulul bătea ora unsprezece și un sfert. Se ridică în picioare, se privi în oglindă și i se păru că este ridicol de palid. Refuză să ia liftul ca să nu rămână singur cu liftierul și o luă încet pe scări, aproape chinuindu-se. Oboseala de a fi urcat patru etaje îi oferi o scuză pentru bătăile de inimă; ajuns în fața camerei lor, se opri, întrebându-se dacă să bată la ușă sau nu. Ciocăni ușor, apoi mai tare, însă nu răspunse nimeni. După o clipă, răsuci mânerul și deschise încet ușa care nu era încuiată. Camera se scălda în semiobscuritate, luminile erau stinse; doar o fereastră deschisă la celălalt capăt al camerei făcea legătura între acea încăpere și lumea pierdută în noapte. Intră și o văzu culcată, ghemuită lângă perete, pierdută în acel pat care părea gol, atât de mică se făcea ca să ocupe cât mai puțin loc.

— Eu sunt, spuse el.

Se apropie fără să facă vreun zgomot, se aplecă asupra patului și-i șopti:

— Jeanne, îmi faci și mie puțin loc lângă tine?

Fata scoase mâna de sub cuvertură și i-o întinse. El se îndepărtă și începu să se dezbrace.

Gestul îi păru disperat de banal. De câte ori nu-l făcuse în întâlnirile lui fără vreun viitor sau trecut! Era aceeași scenă, același cadru: o cameră de hotel în care își dădea hainele jos în timp ce o femeie îl aștepta culcată în pat. Îi părea rău că împrejurările erau atât de trist de asemănătoare: se mira doar că se așteptase la altceva. Surâse la gândul că te obișnuiești cu toate, chiar și cu viața, și că, din păcate, peste zece ani avea să fie fericit. Lacul, cu bărcile ce licăreau în noapte și cu munții umbriți de case în care lămpile mai erau încă aprinse, se întindea în noapte ca o imensă carte poștală cu pretenții artistice. Ieși pe balcon; privi.

Înțelegea foarte bine că acela nu era decât un colț de lume. În spatele acelor munți se aflau alte câmpii, alte țări, alte încăperi cu bărbați ezitând pe marginea patului în care o femeie avea să se dăruiască pentru prima oară; alții sprijiniți de vreo fereastră, hotărându-se într-un sfârșit să se smulgă cărnii, își dădeau seama numaidecât că fericirea nu se află într-un trup. Se simțea înfrățit într-un mod straniu cu acei bărbați, sprijiniți chiar

atunci de ferestre deschise în noapte, stând ca pe marginea unui promontoriu de unde nu poți să te arunci. Căci nu poți să navighezi pe valurile nopții. Bărbați și femei vin și pleacă într-un spațiu pe care și l-au creat, încadrat de casele și de mobilele lor, și care nu mai are nimic în comun cu ceea ce era universul. Își iau cu sine spațiul oriunde merg, și, pentru că-n acea noapte unii aveau chef să se plimbe pe lac în bărci luminate, lacul Leman nu părea altceva decât promontoriul îndrăgostiților. Și totuși el exista. Exista prin el însuși, indiferent de legăturile pe care dorim să le creăm între el și noi, și Georges înțelegea, cu o emoție ce aproape îl făcea să plângă, că frumusețea acelui peisaj compromis consta tocmai în faptul de a rezista tuturor interpretărilor pe care le dă ceea ce trece, în a ne mulțumi să fim și, oricât am încerca să o atingem, în a rămâne altundeva.

Era oare posibil ca de atâta vreme de când se gândesc la asta, oamenii să nu fi înțeles că frumusețea este inexprimabilă și că ființele, la fel ca și lucrurile, nu pot fi înțelese? Pluteau pe acel lac, suficient de clement ca să fie liniștit, în bărci luminate ce urâțeau noaptea, și se lăudau cu fericirea lor. Nu îi deranja că acel lac, împrejmuit din toate părțile, nu oferea nici o ieșire spre altundeva;

s-ar fi mulțumit să se învârtească la nesfârșit la poalele acelor munți ce nu îi lăsau să vadă totul. Nici unul dintre ei nu încerca să se strecoare prin fisura strâmtă a Ronului, care la acel ceas nu era decât o curgere lichidă de noapte. Li se spusese, o dată pentru totdeauna, că Ronul nu era navigabil; și chiar de-ar fi fost astfel, nu s-ar fi temut. Acești oameni știau că fluviile, asemenea drumurilor, nu duc decât în locuri prevăzute și reperate pe hartă, care se continuă unul pe celălalt. Nu resimțeau nici groaza, nici dorința de a se afla în altă parte, sau poate că nici nu există un altundeva, așa cum nu există o ieșire. Nu există decât bărbați și femei care se tot învârtesc într-un circ de netrecut, pe un lac căruia îi ating doar suprafața, sub un cer ce le este închis.

Georges își aminti că citise într-un tratat de geologie, al cărui nume se strădui să și-l reamintească preț de o clipă, că acel defileu de munte, unde de secole se depuneau aluviunile torenților și fluviului, se va astupa într-o bună zi și nu va mai fi decât o câmpie, iar gândul că acea frumusețe era efemeră îl consolă pentru a nu fi decât un muritor. Se întrebă, râzând în sinea lui, dacă mai erau mulți bărbați care, în noaptea nunții, se gândesc la asemenea lucruri, dar totodată se

dispreţui, reproşându-şi că se laudă singur pentru sclipirile sale de inteligenţă. Bărcile zgomotoase ce îşi continuau plimbarea, izgonind astfel noaptea din jurul lor, îi amintiră de doi îndrăgostiţi pe care îi zărise la Veneţia în intimitatea unei gondole, care făceau paradă de fericirea lor într-un mod atât de vulgar, încât i se păruse un atentat la pudoarea publică. Acea amintire dezgustătoare îl duse din nou cu gândul la plăcere, ca şi cum între el şi acei amanţi necunoscuţi ar fi existat vreo complicitate secretă. Destul de lucid ca să simtă cum pasiunea de care se temuse până atunci că nu era capabil devenea din ce în ce mai intensă, lăsă să crească voluptos acea aşteptare, bucurându-se dinainte de senzaţia ce avea pentru câteva clipe să-l facă să-şi uite gândurile, chiar cu riscul unor noi complicaţii. Se întrebă dacă Jeanne, încă trează, aştepta şi ea, şi cu ce teamă sau dragoste se împletea aşteptarea ei.

IV

Se auzi o bătaie uşoară la uşă. El deschise: vocea impersonală, mecanică a unui valet spuse:

— Aveţi o telegramă.

Evitând să deschidă întrerupătorul, aplecă plicul de hârtie albastră ca să poată citi la lumina ce venea din coridor. O auzi pe Jeanne întrebând din fundul camerei despre ce era vorba; și se auzi pe el răspunzând că tocmai primise o scrisoare de la agentul de schimb. După ce o asigură că nu era nimic important, trase zăvorul, traversă camera ca să închidă fereastra și, ezitând o clipă, se rezemă din nou cu coatele de balustrada umedă din noapte.

Simțea în buzunarul de la pijama hârtia mototolită. Se analiză riguros, încercând să-și dea seama de emoțiile care îl încercau; conștiința din ce în ce mai clară a ușurării pe care-o resimțea, și pe care n-avea ipocrizia s-o nege, îl dezgustă și mai mult de sine și de viață. Scoase plicul din buzunar și reciti, în noaptea de vară ce nu se sfârșise încă, acel text căruia literele groase ce ieșeau în evidență pe un șraif alb îi dădeau dinainte aspectul oficial al unui anunț. Laure alunecase sub un autobuz chiar în acea dimineață, la ora unsprezece. (Se întrebă ce făcea la acea oră.) În stare disperată. Se uită la datele de pe ștampilă: scrisoarea, expediată spre seară, făcuse mai multe ore până să ajungă la el; probabil că totul luase sfârșit. Ideea că ea nu mai suferea îl mângâie nespus, ca și cum toată durerea din lume ar fi încetat să existe.

Farmece

Ceasul arăta ora unsprezece – unsprezece noaptea. Bucătăria era cât de cât spațioasă; pereții, dați cu var, impregnați de-a lungul vremii cu aburul de la mâncare, erau plini de urme, pete și zgârieturi – semne ale degradării –, iar lângă ușă se vedeau crestături regulate, căci din an în an copiii își măsuraseră acolo înălțimea. Vasele erau aranjate fără simetrie, dar în ordine, cele mai trebuincioase fiind puse la îndemână, pe raftul de jos al dulapului, iar cele care nu mai erau folosite sau aveau doar rol decorativ fuseseră mutate sus de tot. Când Toussainte, rămasă văduvă, se instalase în acea casă, încă se mai folosea lampa; un bec electric atârna acum de tavan, înconjurat de o hârtie pentru muște. Acel bec, un reșou cu gaz, mușamaua de pe masă, o râșniță de cafea cumpărată de la bazarul din foburg, toate

marcau oarecum cadrul, fuseseră dintotdeauna lucrurile ei cele mai de preț. Așezată lângă masă, Toussainte vorbea cu o femeie care ajunsese mai devreme; aranjau vesela de seară, iar banalitatea gesturilor pe care le făceau dădea vorbelor lor un aer dintre cele mai neliniștitoare și stranii, amestecându-se cu acea realitate mediocră.

Intrară câteva femei: niște vecine. Cele care trecuseră de patruzeci de ani păreau bătrâne: unele slabe, deja aduse de spate, altele mult prea grase, revărsându-se în hainele lor fără nici o formă. O tânără care părea obosită își adusese și copilul pe care nu-l putea lăsa singur. La sosirea fiecăreia dintre acele femei se schimbară cuvinte cvasirituale, nesemnificative, dar necesare, ce diferă în funcție de mediu, dar care, de fapt, atestă pretutindeni același efort de politețe sau ospitalitate. După ce vecinele se așezară, Toussainte le oferi cafea; acestea refuzară, spunând că era mai bine să aștepte. Una dintre ele întrebă:

— A ajuns?

— Nu, răspunse Toussainte.

Intrară pe urmă două fete. Erau fiicele lui Toussainte. Și odată cu ele se contura modernismul scenei: aveau părul scurt și buzele date cu ruj. Cum cea mai tânără dintre ele, lenjerească, lucrase câteva sezoane într-un

mare hotel din Nisa, în dialectul ei italian se amestecau și expresii de argou, învățate de la liftier și de la valeți, pe care însă le folosea uneori pe dos.

Apoi un pas de femeie, mai ușor decât celelalte, răsună încetișor de-a lungul coridorului. Toussainte înălță capul și spuse:

— Poate e ea.

Nu era însă decât Algénare Nerci, o tânără care locuia în apropiere. Era fata unor refugiați din Piemonte: tatăl ei, comunist, murise într-o încăierare. La puțin timp după ce ajunseseră în Franța, murise și maică-sa ; fratele ei, negustor de marmură, plecase să-și încerce norocul la Paris; rămăsese singură. Își câștigase existența ca servitoare, apoi fusese croitoreasă. Era o frumusețe brunetă, sălbatică, pe care nimeni n-o remarca însă, fiind mult prea des întâlnită în acea zonă și la acea vârstă. Se așeză în colțul de la fereastră, aproape de celelalte două fete. Oblonul prost fixat scârțâia în bătaia groaznicului mistral de noiembrie; o rafală de vânt pătrunse în cameră; Algénare trase cu o mână oblonul și-și sprijini capul de el. Închise ochii. Acel vânt sălbatic îi aducea aminte de lucruri confuze, de demult: casa în care copilărise într-un sat de munte, o bunicuță care torcea cu fusul,

emoția de nestăvilit pe care i-o trezeau poveștile cu vrăjitoare.

Puțin mai târziu, intră un tânăr. Pe chipul lui se citeau, în același timp, durerea și oboseala, și acea satisfacție pe care-o au cei ce se știu pe placul femeilor. Să tot fi avut vreo douăzeci și cinci de ani. Se așeză aproape de masă. Toussainte îi făcu loc, curtenitoare parcă. Acesta întrebă:

— E aici?

Era a două oară când se rostea această întrebare. Toussainte dădu din cap.

Tânărul continuă:

— Mai bine mă duc s-o iau.

— O să vină și singură, spuse Toussainte.

Acesta tăcu. Și refuză la rândul său cafeaua. Una din fetele lui Toussainte, care stătea aplecată la fereastră, se ridică și spuse:

— A venit!

De-abia atunci el își dădu seama de prezența fetelor. Le salută cu stângăcie. Și toți avură impresia că Algénare se schimbase la față.

În sfârșit, cea pe care o așteptau apăru. Purta o pălărioară după ultima modă, un palton garnisit cu blană, ciorapi deschiși la culoare și pantofi fini. Febra și fardul îi colorau deopotrivă chipul. Și, cum urcase scara repede, respira greoi. Îi salută pe toți

cu un fel de aroganță sfioasă, căci jignirile și suferința o învățaseră să-i sfideze pe ceilalți. Lângă sobă se afla un fotoliu gol; se așeză în el. Ca să-i facă loc, femeile își dădură scaunele înapoi exagerat de mult; cea cu copilul se așeză în fundul camerei; și se vedea, din gesturile lor, că-i invidiază frumusețea, că o compătimesc pentru că este bolnavă și că se tem să nu se molipsească. Humbert își trase scaunul și veni lângă ea.

Ea spuse:

— Am întârziat?

— Nu, răspunse cineva.

Scoase din geantă o cutie de pudră compactă și își pudră chipul. Femeile, mai ales cele tinere, îi măsurau din priviri hainele, geanta din piele de căprioară, perlele false de la gât. Îi reproșau lui Humbert că-i satisfăcea toate poftele de femeie bolnavă, căci toată lumea știa că familia tânărului șofer trăia în mizerie, iar el nu-i ajuta deloc. Era amantul ei, dar din pudoare îl numeau logodnicul ei – logodnicul lui Amande. E adevărat însă că el ar fi luat-o de soție dacă ea s-ar fi putut face bine, sau dacă familia lui ar fi acceptat ca el să se împovăreze cu o femeie pe moarte. Toți știau că Amande îl ruga mereu să se însoare cu ea, ca și cum asta ar mai fi avut vreun rost, și o blamau că voia să-i

impună acelui tânăr niște formalități inutile, din moment ce, oricum, avea să moară.

El o luă de mână. Se străduia să-i arate cu atât mai multă afecțiune cu cât încetase de mult s-o mai iubească. Din pricină că o tot dusese pe la doctori, mersese s-o vadă prin spitale, îi cumpărase medicamente scumpe, sfârșise prin a nu-și mai aminti vremurile când dansau împreună la balurile populare din suburbii, unde o ducea seara pe ascuns în mașina stăpânilor lui, rulând cu toate farurile stinse pe drumuri de munte și amestecând freamătul trupurilor lor cu iluzia luxului celorlalți. Încetase s-o mai posede de când moartea pusese vizibil stăpânire pe ea: Amande devenise pentru el un fel de devoțiune tristă. Această afecțiune, nemaifiind iubire, lipsită astfel de mijloacele prin care dragostea poate fi împlinită, nu mai putea să se exprime decât prin simboluri, așa cum este cultul lui Dumnezeu. Legătura cu o bolnavă îl învăța pe acel tânăr simplu delicatețea suferinței: Humbert stătea lângă Amande, îi ținea mâna mult prea caldă, a cărei atingere îi era neplăcută acum, și tot felul de sentimente obscure, aproape mistice, datoria, mila, teama, dădeau naștere fidelității lui.

Ea spuse:

— Tanti, mi-e frig !

Atunci, Toussainte își aduse aminte că nu-i oferise nimic și servi cafea și rom. Amande bău, apoi mâncă, lăsând să i se vadă gingiile. Ajungea uneori chiar să-și iubească boala – de care nu credea că va muri, asemenea tuturor muribunzilor – fără de care, căsătoriți sau nu, Humbert ar fi părăsit-o pentru altele. Nu mai avusese alt iubit; nu-l avea decât pe Humbert asupra căruia să arunce vina pentru ceea ce ea numea nenorocirea ei; el era singura ființă căreia avusese plăcerea să-i reproșeze ceva. Din moment ce totul, gândea ea, se întâmplase din pricina lui, se credea îndreptățită să ceară imposibilul; exigențele ei o răzbunau, servindu-i totodată să-și dovedească sieși, dar și celorlalți că un bărbat i se mai putea încă devota. Geloasă pe toate femeile, se credea însă superioară lor, căci se grăbeau acum s-o servească, și până și dezgustul lor de a o atinge, de a o săruta, gândul că provoca teamă în jurul ei o făceau să se simtă plină de aroganță. Nu era nici una care să n-o deteste, tocmai pentru că mila le obliga s-o iubească; îi purtau de grijă pentru că se credeau datoare s-o facă, așa cum un datornic le reproșează creditorilor săi propria-i cinste. Răutatea lui Amande le irita chiar și pe cele care plângeau la căpătâiul ei; acestea se văitau, de dimineață până

seara, că Amande este dificilă, insolentă, nemulțumită, și nu înțelegeau că un zâmbet maliţios de-al ei, o mică viclenie sau o jignire erau tot efectul bolii și simptomul ei tulburător, la fel ca trupul slab, tusea sau pierderea vocii.

Cineva întrebă:

— Ce mai face ăla mic?

Atunci, ea le spuse că avea acum cam vreo zece kilograme. Vigoarea acelui micuț care trăise în ea, se nutrise cu ființa ei, dar pe care i se interzisese să-l hrănească și curând să-l mai sărute, era ca o răsplată pentru ea, aproape o compensație. Îndepărtat nu doar de trupul, ci și de sufletul ei, copilul era crescut undeva la țară de o femeie care luase asupra ei acea sarcină, iar Amande de-abia se gândea la el, preocupată din ce în ce mai mult de travaliul interior al bolii ei ca de o sarcină mortală. Cum nu-și prea cunoștea copilul, se mândrea cu el fără să-l iubească, ba câteodată chiar îl ura, de parcă venirea lui pe lume i-ar fi furat viața.

Toussainte spuse:

— Încă douăzeci de minute până la miezul nopții.

Era ceasul când îl așteptau pe Cattanéo d'Aigues, care trecea în ținut drept un vindecător dibace. Era mai ales un dezlegător de

farmece. Văzând că Amande se prăpădea, în ciuda tuturor poțiunilor și injecțiilor, vecinele, surorile și mătușa ei sfârșiseră prin a-i cere acestuia să vină. Toate credeau că i se făcuseră farmece fie de o rivală, fie de o vrăjitoare incapabilă să nu facă rău chiar și atunci când nu avea nici un câștig, așa cum unele animale nu pot să nu secrete venin. Încercaseră totul: merseseră în pelerinaje la Lourdes, consultaseră profesori celebri la Marsilia și, în fața acestui eșec al credinței și al științei ce păreau să îngăduie moartea, ba chiar să o încuviințeze, acești oameni se întorseseră spre practicile cele mai străvechi, după părerea lor cele mai încercate, spre vraciul care vrea să învingă moartea ca pe un dușman nevăzut, pe care încearcă mai întâi să-l înfricoșeze și cu care se ia apoi la trântă. Pierzându-și nădejdea în doctori, Humbert era de acord cu această încercare; toate femeile ajunseseră să se bănuiască una pe cealaltă, și, dacă se deranjaseră să fie de față la această scenă într-un număr atât de mare, o făcuseră, pesemne, ca să-și dovedească mai bine nevinovăția.

— Putem să începem, spuse Toussainte.

— Tanti, rosti Amande, mai bine am fi făcut asta la mine.

Gândul de a se dezbrăca în fața acelor femei, în camera aceea străină, o umplea de o rușine și de o teamă neașteptate.

— La tine e prea puțin loc, răspunse Toussainte.

O femeie care locuia într-o încăpere apropiată o pofti pe Amande acolo ca să se dezbrace în liniște. Ieșiră amândouă. Se întâlniră în prag cu Cattanéo d'Aigues. Amande se dădu la o parte; acesta îi spuse:

— Tu ești, micuțo?

Fata nu răspunse nimic; el intră. Femeile se uitară la el cu admirație, căci o recunoscuse pe bolnavă fără ca cineva să i-o fi indicat, ca și cum felul în care Amande arăta n-ar fi vorbit de la sine. Acesta se scuză că a întârziat, se plânse de vreme, își dădu jos paltonul și se așeză în fotoliul pe care Amande îl lăsase gol. Vorbea puțin. Era un bărbat mic de statură, sărăcăcios îmbrăcat, care în timpul zilei era contabil; aducea la acele puneri în scenă de coșmar ceva din formalismul său de birocrat. Se apropie de sobă și constată cu o furie rece că o lăsaseră să se stingă. Algénare se ridică să reaprindă focul. Cum era cea mai săracă, o tratau ca pe o servitoare.

Femeile se strângeau una într-alta. Cineva întrebă:

— Și dacă nimeni nu i-a făcut rău, ce-o să vedem în apă?

— Nimic, răspunse bărbatul.

Toussainte continuă:

— Dacă nimeni nu i-ar fi făcut rău, nu ajungea așa cum este.

Se credea obligată, printr-un fel de legătură de sânge, să confirme sănătatea alor ei.

— Totuși, tatăl și mama ei au murit de aceeași boală, spuse Humbert.

Îi plăcea să le amintească acel lucru, simțind el însuși că are o sănătate cam șubredă și temându-se neîncetat să nu fie acuzat că i-a transmis răul.

— Boala asta nu-i lucru curat, adăugă Toussainte.

Nu știa cât de bine vorbește. Pentru acei bărbați și femei, nu existau boli naturale, și poate că nimic nu le părea natural. Universul lor se pierdea în haos, și toate întâmplările, chiar și cele mai banale, rămâneau pentru ei niște mistere, doar că se obișnuiseră cu ele, fiind mai des întâlnite decât altele. Fazele lunii, focul din soba de la bucătărie le păreau nu mai puțin surprinzătoare decât cavernele săpate în plămânii bolnavilor; în ochii lor, nu era naturală, adică dreaptă, decât moartea bătrânilor. Și cum erau totuși ființe umane, condamnate, de instinctul propriei specii, la căutarea și poate la inventarea cauzelor, atribuiau prăpădirea

lui Amande cauzei ce era pentru ei cea mai simplă, cea mai umană, forței căreia îi constataseră adesea de-a lungul vieții efectele: invidia, gelozia unei femei pe o alta.

Cineva spuse ușor:

— E adevărat, pesemne că s-a obosit. A trebuit să-și crească singură frații și surorile...

Și se așternu tăcerea. Nimănui, și cu atât mai mult mătușii lui Amande, nu-i plăcea să se gândească la eforturile pe care trebuise să le facă pentru a-și hrăni frații mai mici, acea fetiță încăpățânată, care și ea nu era decât un copil. De altfel, aluzia la munca și la curajul lui Amande le atingea pe toate, ca și cum cineva le-ar fi crezut mai prejos decât ea, fie mai puțin istovite, fie mai puțin năpăstuite.

— I-auzi! făcu Toussainte, ca și cum ele ar fi muncit mai puțin!

Când era și Humbert de față, se sfiau să amintească și celelalte cauze ale răului: întâlnirile pe prundiș în răcoarea nopții, căldura umedă din sălile de dans, numeroasele nașteri dificile. Amande veni înapoi, strâns înfășurată în palton; culoarea palidă a picioarelor sale îi imita nuanța castaniu-aurie a ciorapilor și, cum obișnuia să poarte pantofi cu tocuri înalte, mergea pe vârful degetelor.

Cattanéo spuse:

— Unde ți-ai pus lucrurile?

Ea le ținea sub braț. Le așeză pe un scaun și făcu metodic un pachet: puse la mijloc pantofii în care rulă ciorapii, înfășură totul în cămașă, apoi în rochie. Era o rochie din mătase subțire, deschisă la culoare. Din cochetărie, n-o alesese pe cea mai uzată, și acum îi părea rău că o va strica.

Algénare se apropie s-o ajute. Toussainte îi spuse brutal:

— Nu!

Aceasta se dădu înapoi. Amande ridică ochii fără să înțeleagă; erau prietene. La începutul relației ei cu Humbert, Algénare le împrumutase adesea camera ei; Amande îi era recunoscătoare, fără să-i treacă însă prin minte că acea fată singuratică, pe care toți o credeau neprihănită, își oferea plăcerea de a trăi și de a dormi într-o atmosferă plină de iubire.

Cattanéo d'Aigues avu grijă să pună într-un cazan nou acel pachețel ce semăna cu o legătură de haine rămase de la un mort. Se așezară. Apa întârzia să fiarbă, așa cum se întâmplă mereu atunci când o supraveghem; femeile vorbeau încet despre boli, morți și vindecări miraculoase, schimbând sub forme diferite câteva idei, mereu aceleași. Acea

scenă ce se juca pe mai multe planuri i-ar fi dezamăgit pe amatorii de pitoresc și pe amatorii de dramă; gândurile, instinctele urcau din străfundurile veacurilor, însă cei doi bărbați și acele femei, așezați într-o bucătărie sub becul electric și supraveghind fierberea apei într-un cazan de fiert rufe de nichel, n-ar fi oferit unui observator decât tabloul săptămânal, banal și totodată aproape ritual, al spălării rufelor.

Liniștea din timpul inactivității este pentru oamenii simpli ceva împotriva firii. O asociază de obicei cu munca, ce îi face să uite de ei (munca, fără știrea lor, poate, reprezintă devotamentul săracilor) și confundă odihna cu statul la taclale. Și totuși aici tăceau cu toții din respect pentru propria lor așteptare; mâinile, inerte ca și buzele, se odihneau pe genunchi cu un calm stingher, iar acea oprire a vieții, acea pasivitate condescendentă le amintea jumătatea de oră, de odihnă și de constrângere totodată, care este marea mesă duminicală. Apa începea să susure; femeile găseau că acel zgomot are ceva neliniștitor, solemn, fără nici o legătură cu filtrarea zilnică a cafelei și cu clepsidra din bucătărie. Amande, strânsă în paltonul ei, tremura, nu de frig, ci de nerăbdare, de frică; auzise spunându-se că oamenii legați cu farmece mor

întotdeauna dacă încearcă să descopere cine le-a făcut vrăji. Boala, aflându-se înăuntrul ei, nu-i apărea acum ca ceva exterior, străin de ea, pe care să-l poți lua sau da cuiva, ci, vag încâlcită cu ideea pe care și-o făcea despre ea însăși, ca o prezență care, puțin câte puțin, avea să i se substituie. Algénare, în partea cealaltă a încăperii, tăcea; Cattanéo d'Aigues stătea cu ochii la ceas. Când cele două limbi se uniră sus pe cadran, se ridică, luă cazanul de pe foc, îl puse pe un scaun și-i spuse lui Amande:

— Vino!

Aceasta se apropie, supusă. Aburii o orbeau; se aplecă; încercă, fără să reușească însă, să deslușească o formă în acel clocot neregulat, unde ici și colo se umfla câte o bucată de lenjerie. Ar fi vrut să vadă, fie și numai pentru a-și potoli neliniștea, că nu stătuse acolo degeaba, goală pe sub palton, între acele femei care îi vorbeau de magie neagră, fie și numai pentru a nu-i dezamăgi pe ceilalți, înșelându-le așteptările. Din moment ce toți, în asemenea situații, vedeau, de ce n-ar face-o și ea? Încercă să-și amintească chipuri de rivale, de dușmance, să inventeze, să proiecteze în afara ei. Apa agitată nici măcar nu-i reflecta propria-i imagine. Se clătină. Femeile vrură să vină mai aproape.

Cattanéo d'Aigues le îndepărtă cu un gest. Își puse mâna pe umărul ei slăbuț; îi spuse:

— Uită-te bine. Femeia care ți-a făcut rău o să-ți apară în apă. Părul ei...

Își puse mâna peste mâinile ei ca și cum ar fi hipnotizat-o. Ea repetă cu privirea deznădăjduit de goală:

— Părul ei...

El continuă, conturând imaginea piesă cu piesă.

— Ochii ei...

— Ochii ei...

— Gura ei...

— Gura ei...

Algénare căzuse în genunchi.

— Amande, nu te mai uita! Nu te mai uita! N-ai să vezi nimic! Nu sunt eu! N-ai să vezi nimic!

Algénare se bâlbâia. Repeta, târându-se la pământ.

— Nu sunt eu, nu-i așa? N-am fost eu, nu-i așa?

Amande își duse mâinile la față și spuse:

— Am știut-o tot timpul!

Și se lăsă să cadă pe scaun. O apucă tusea. Cum avea buzele pline de sânge, deschise geanta să-și scoată batista.

De această dată, femeile se ridicară și o înconjurară pe cea care se denunța prin

negările ei. Cattanéo d'Aigues părea că nu aude nimic. Deschise sertarul unui scrin de bucătărie, alese de acolo un cuțit, îi încercă vârful și i-l întinse lui Amande.

Aceasta îl privi prostește, fără să înțeleagă. Atunci, el îi spuse:

— Vei înfige cuțitul în apa în care ai văzut chipul. Îl vei înfige până la fund, chiar dacă apa se împotrivește, chiar dacă țipă...

Stătu o clipă pe gânduri și-apoi adăugă:

— Chiar dacă sângerează.

— Și-o să mă vindec?

— Da, răspunse bărbatul.

Amande se ridică. Mai spuse:

— Și va muri?

Iar glasul de-abia i se auzea.

— Da, răspunse acesta.

Algénare mai mult urla decât țipa:

— Nu vreau să mă omoare!

Amande, aplecată deasupra cazanului, se uita în apă. Acea apă, care avea să țipe, să se împotrivească, să sângereze, o îngrozea ca și cum ar fi fost o femeie vie, mai mult chiar. Îl învinuia pe Cattanéo d'Aigues că, avertizând-o, o împiedicase să acționeze. Acționăm fără să știm ce se va întâmpla, și-o facem ca să aflăm. Își spusese adesea că-l va omorî pe Humbert dacă o va părăsi. Dar acesta n-o făcea. Nimeni n-o făcea. Nu-i

putea reproșa acelei fete că-i dorise moartea; în locul ei ar fi făcut la fel. N-o putea urî, din moment ce nu era iubită. Humbert n-o iubea. Îi veni să râdă: cine era deci acea fată, acea vrăjitoare care nici măcar nu era în stare să se facă iubită de cineva? Încercă să-și imagineze răul pe care Algénare ar fi putut să i-l facă, feluri de a descânta, de a deochia. Nu reuși. Printre femeile care o plângeau, care credeau că, plângând-o, se lepădau de ea, se afla deci una care o invidia, o invidia suficient de mult încât să-i dorească moartea. Fericirea ei deranja pe cineva: era deci fericită; se uita, victorioasă, la fata care se zvârcolea la pământ.

Murmurul incitant al apei îi răsuna în urechi, se confunda înlăuntrul ei cu bătaia arterelor; n-ar fi bănuit că prin corpul ei mai pulsa atâta sânge. Îi trecură prin minte amintiri de demult, din copilărie, ca dintr-un ținut îndepărtat în care nu se va mai întoarce; imagini clare, tăioase, aproape absurde, căci nu se mai legau de nimic; un iepure care trebuia omorât în bucătărie pentru masa de duminică; maică-sa îi tot striga să se grăbească; ea n-avea curaj să înfigă cuțitul în ghemotocul de blană care trăia, se lupta, răspândea în juru-i viață într-un mod îngrozitor, neprevăzut. Apoi, într-o bună zi, pe

când era doar o copilă, fusese plasată ca servitoare la o femeie care o hrănea prost, o punea să muncească până la epuizare, o bătea. Nu mai voia să slujească; încercase să-și taie degetul mare ca să nu mai fie pusă la muncă; sângele curgea; nu-l mai putea opri. Își ducea mâna la gură ca să-l sugă; avea gura plină de sânge. Îl înghițea, chinuindu-se. Dacă apa din cazanul de rufe urma să se umple acum de sânge, oare ce avea să mai rămână curat, limpede, de băut în această lume? Spuse:

— Ce sete mi-e!

N-o auzi nimeni. Se sufoca; scăpă cuțitul din mâini. Văzând-o că-și pierde puterile, femeile alergară la ea.

Cattanéo d'Aigues își puse paltonul pe el. Toate acestea nu-l mișcau deloc. Moartea lui Amande, de acum sigură, cumva confirmată de convingerea lor, îi apărea ca o întâmplare supărătoare pentru apropiați, dureroasă pentru iubitul ei și, cel puțin în primele ceasuri, profitabilă, poate, pentru copilul eliberat de o mamă inutilă, pe care necunoscând-o nu avea s-o regrete; dar oricum indiferentă pentru el. Era dezamăgit. Prevenind-o pe Amande că apa ar putea să sângereze, nu făcuse decât să respecte frazeologia obișnuită; deși supraveghease adesea acest ritual

pe care-l credea eficace, nu văzuse niciodată sânge. Cel mult, cel legat cu farmece întrezărise o oarecare rezistență, auzise un țipăt. Nu se îndoia că fenomenul complet nu putea să aibă loc și, asemenea unui savant care se încăpățânează să reia un experiment, până atunci mereu incomplet, acesta se înverșuna, de la bolnav la bolnav, să obțină înfăptuirea miracolului. Îi purta pică lui Amande pentru că nu-l secundase mai bine în circumstanțe deosebit de favorabile, din moment ce era prezentă și vrăjitoarea. Acel țăran lucid, pe care îl interesau doar faptele, punea în leacurile lui împotriva vrăjilor un suflet de practician materialist, așa cum unii oameni de știință vădesc, la căpătâiul bolnavilor, un suflet de taumaturg.

Traversă camera; ochii i se opriră asupra lui Algénare; aceasta era prăbușită la pământ pe lespezile roșii, fără să plângă; se auzeau doar niște scâncete gâtuite. El îi spuse:

— Așadar, tu i-ai făcut rău?

Acum n-o mai interesa decât ea. Fata continua să tacă; el îi enumeră diferitele procedee de a face farmece: inima de bou străpunsă, lămâia îngropată sub prag, resturile de unghii arse. De fiecare dată, aceasta dădea sălbatic din cap; apoi spuse:

— Nu... Nu... Am vrut să-i fac... Am vrut doar...

Și avu pentru ea respectul, aproape admirația pe care le simți în fața adversarului când îi descoperi forța.

— Atunci, spuse el, ești foarte puternică.

Și ieși. Prin capul lui Algénare se perindau tot felul de imagini nedeslușite; își aminti o descindere a fasciștilor în casa părintească; o bătuseră; așteptase la pământ, retrasă în sine, ca să treacă acea furtună de bărbați. Se întreba ce mai așteptau acele femei de n-o băteau, n-o goneau. Humbert o va omorî acum? Înălță capul. Acesta plângea într-un colț. Ea aștepta cu un fel de nerăbdare să înceapă înjurăturile: aerul era dens, vibrant, plin de strigăte și cuvinte ce nu i se adresau ei. Cum acel zgomot n-o privea, era totuși liniște.

Se ridică de tot. Femeile se agitau pe lângă Amande, care leșinase. Paltonul îi alunecase de pe umeri; trupul ei gol, slab, alb, neted ca un sâmbure pe care coaja și pulpa nu-l mai înveleau, părea deopotrivă că adăpostește și expune moartea asemenea unui chivot. Capul ei atârna într-o parte pe spătarul scaunului; Algénare nu-i putea vedea fața; fu mânată de curiozitate, poate de vaga speranță că se întâmplase ceva ireparabil:

aplecată înainte, puse mecanic mâna pe umărul unei femei, care se întoarse cu un strigăt. Era mama copilului. Se dădu înapoi; și spuse umilă:

— Dar băiatul meu nu ți-a făcut nimic!

Și încercă să acopere cu batista fața copilașului. Atunci, Algénare înțelese pentru prima oară că se schimbase ceva, că trezea groază în jurul ei. Nu se miră, și nici nu se simți triumfătoare: acei oameni intraseră în seara aceea într-unul din acele cicluri în care insolitul decurge în mod firesc din insolit, ca în geometria unui coșmar. Își spuse, resimțind o ușurare fizică, că n-o vor lovi, că o vor lăsa să plece, că doresc ca ea să plece. Șuieratul vântului prin obloane îi aminti că-i va fi frig afară; se uită după ceva prin cameră; spuse:

— Broboada mea...

Privirile femeilor măsurară încăperea. Ciucurii broboadei atârnau pe pământ; când intrase, îl pusese pe spătarul scaunului unde stătea acum Amande. Cineva îi ridică acesteia capul lăsat pe spate, care i se clătina de la dreapta la stânga cu o inconștiență de copil. Humbert trase de broboada care rezista, prinsă probabil de o asperitate nevăzută; iar încetineala cu care o făcu conferi acelui gest simplu o importanță neașteptată, aproape de nesuportat, de care nu și-ar fi dat seama

dacă ar fi durat mai puțin. Humbert îndoi metodic bucata de stofă, ca și cum ar fi avut vreo importanță, și i-o întinse lui Algénare. Privirile li se întâlniră; în ochii lui Humbert nu era nici mânie, nici măcar uimire, ci doar golul pe care-l simțim atunci când nenorocirea pune stăpânire pe noi.

De-abia atunci i se năruiră și ultimele speranțe de iubire pe care nu le-ar fi putut considera absurde, fiind cu atât mai puternice cu cât erau inconștiente; simți că nu va fi a acelui bărbat și că probabil niciodată nu va aparține altuia. Frica și, deopotrivă, posibilitățile de ură ucideau posibilitățile de iubire. Acum, că o probă, pe care acei oameni o credeau decisivă, dezvăluise că poseda forța misterioasă de a face rău, n-aveau să se mai indigneze de răul pe care presupuneau că-l făcuse, nici de acela pe care l-ar putea face; toți, fără să vorbească, își aminteau semnele pe care altădată nu le luaseră în seamă sau care-i neliniștiseră fără însă să-i prevină: calmul ei plin de încredere în fața animalelor sălbatice, zgomotele stranii ce aveau loc în jurul ei, până și petele de pe ochi. Și, în sfârșit, de copilul pe care îl îngrijise, dar care murise pe neașteptate. Mila stârnită de amintirea persecuțiilor și a rugurilor de odinioară, la care se adăuga experiența mai recentă a

crizelor de isterie în care se zbat vrăjitoarele, se amesteca cu spaima pe care aceasta le-o semăna în suflet, trezindu-le parcă o formă îngrozită de respect. Un sens obscur al orânduirii lumii îi făcea să admită existența unor ființe diferite de toate celelalte, chiar și atunci când faptele lor tulbură spiritul, ba câteodată chiar și sufletul. Actul lor de credință, sau resemnarea față de Creator, admitea până la necesitate existența vrăjitoarelor. Reprezentându-și această noțiune, de altfel foarte vagă, printr-un simbol ce nu era lipsit de o oarecare frumusețe, acei țărani catolici spuneau că jertfa liturghiei n-ar fi primită dacă prin împrejurimi n-ar da târcoale un slujitor al bătrânului vrăjmaș, al bătrânului acuzator, dar, în definitiv, al bătrânului ajutor al Domnului. Și, conferindu-i, cât se poate de firesc, clerului un rol de ordonator în această lume spirituală, care reprezintă arierplanul și matricea celeilalte, ei credeau că preotul, în anumite zile ale anului, însemnează copilul când este dus să fie botezat, predestinându-l astfel serviciului dureros, dar necesar, de slujitor al răului.

Algénare se înfășură cu broboada, zgribulită ca și cum frigul de afară ar fi pătruns-o deja. Nimeni nu spunea nimic: se auzea șuieratul din ce în ce mai sacadat al respirației

lui Amande, și acele zgomote, acel efort instinctiv perceptibil de sub pieptul ei gol, acele spasme, simptome ale sfârșirii lăuntrice, păreau a fi chipul mecanic al morții. După ce își prinse broboada cu acul, Algénare se îndreptă spre ușă: toți priviră tăcuți cum se închide ușa.

Coborî scara neluminată cu o precauție de orb. Jos, într-un colț, ardea un rest de lumânare; o mâță care o cunoștea veni să se frece de picioarele ei, în căutarea unei mângâieri. Ea se aplecă; pentru o clipă, inocența felinei răspunse la inocența ei obscură. Nu se îndoia nici o secundă că o ucisese pe acea femeie, dorindu-i moartea; nu se îndoia, pentru că nimeni n-o făcea. Totodată, certitudinea acelei puteri stranii îi alunga remușcările provocate de o crimă obișnuită, trezindu-i sentimentul unei iresponsabilități ce nu era scuză, ci o justificare. Cel în care sălășluiește o asemenea forță și-ar pierde orice rațiune de a fi dacă n-ar deveni instrumentul acesteia. Cum nu mai auzise niciodată că vrăjitoarelor le-ar fi rușine, și ea la rândul ei încetă, intrând deja în rol, să se mai mustre. Deși Amande îi era dragă, iubind-o cu atât mai mult cu cât gelozia îi era mai mare, contopindu-se cumva cu ea, pentru a-i pătrunde gândurile, Algénare încetă brusc s-o mai

plângă, căci o vrăjitoare nu-și plânge victimele. Certitudinea că Humbert nu va simți niciodată nimic pentru ea în afară de groază, ba poate chiar mai rău de-atât, reușind astfel să-și mascheze tainica ușurare ce i-o va aduce acea moarte, doar acea certitudine, singura perceptibilă, precisă, apăsând-o înăuntru ca un corp străin, îi răpea lui Algénare beneficiul dorinței sale de crimă, pe care-o lua drept un act în sine. Uitând că acea obsesie izvorâse din instinctul cel mai elementar, și cu siguranță cel mai explicabil, sfârși prin a crede că fusese gratuită, căci se dovedise zadarnică. Să nu profite de acea moarte ar fi însemnat să înlăture nu doar orice remușcare de a o fi provocat, ci până și ideea de a fi avut vreun interes ascuns, ca și cum acel act, lipsit de orice câștig, ar fi dobândit astfel taina – aproape înnobilarea – de a nu fi avut nici o cauză.

Câteva femei care coborâseră în spatele ei se dădură în lături ca să n-o atingă în prag; le auzi șoptind că Amande nu avea să reziste până în zori. Apoi, acele spectre nedeslușite trecură de ea și se pierdură în noapte. Ploua acum. Algénare se înfășură mai strâns cu broboada și o luă pe strada îngustă, plină de pietriș. Și, cum înainta, prin minte i se perindau tot felul de lucruri.

Nu se gândea însă la nimic anume. Era una dintre acelea care nu gândesc niciodată, ci fac legături cu imaginile pe care le au dinaintea ochilor: copertina lăsată a unei spălătorii îi aminti că Toussainte îi ceruse să vină a doua zi să ajute la spălatul rufelor; nu se va duce; nu o va mai aștepta nimeni. Își spuse deodată cu bucurie că de acum încolo terminase cu toate micile servicii pe care le făcea vecinelor – râșnitul cafelei seara, aprinsul focului dimineața. Gata și cu șuetele cu băieții în licăritul felinarelor, cu balurile populare în zarva roșiatică a lanternelor, cu atelierele organizate primăvara. Era singură. Puterea ce i se atribuia, și pe care de-acum și-o atribuia și ea, era ca unul din acele cercuri ale vrăjitorilor de odinioară, care îi izolează și-i apără deopotrivă. Și asemenea împăratului din basm, în jurul căruia totul se transforma în aur, în jurul ei, de aici înainte, totul avea să se preschimbe în spaimă. În același timp, nu mai era singură. Se simțea unită, prin spațiu, cu legături cu atât mai puternice, cu cât erau invizibile, de comunitatea tuturor celor care sunt deopotrivă persecutați, măguliți și onorați, de confreria risipită a vrăjitorilor, a inițiaților, a vracilor. Acea fată, care până atunci nu obținuse nimic de la viață, și nici de la ea însăși, trăia

exaltarea intimă, organică pe care-o simt cei care descoperă dragostea sau cei care aleargă după glorie: ceva necunoscut, care o transforma, lua naștere în ea. I se substituia o nouă personalitate, cu mult mai puternică decât a ei, căreia avea să încerce să i se supună până la moarte.

Se opri în fața unei băltoace formate de ultima ploaie, se aplecă în licărirea ce venea de la o fereastră luminată ca să-și privească chipul și începu, brusc, să râdă. Râdea cu un hohot ce nu era al ei, sălbatic, cu o răutate care mai mult ca orice o convingea că devenise altcineva, sau mai degrabă că se regăsise. Și nu doar sufletul, ci și înfățișarea lumii se schimbase pentru ea: o mătură uitată într-o curte, un ac înfipt în corsaj, behăitul unei capre, care răzbătea prin peretele unui grajd, îi aminteau nu doar de faptele obișnuite, simple ale vieții cotidiene, ci de scene de vrăjitorie și de sabat, și când își lăsă capul pe spate ca să tragă mai bine în piept aerul nopții, văzu că stelele desenau pentru ea, cu linii mari, tremurânde, literele uriașe ale alfabetului vrăjitoarelor.

Cuprins

Prefață 5
Poveste albastră 27
Întâia seară 41
Farmece 67

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului
literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, Bucureşti

Redactor
MONA ANTOHI

Corector
MARILENA BĂLĂŞEI

Tehnoredactor
LUMINIŢA SIMIONESCU

DTP
FLORINA VASILIU

Apărut 2007
BUCUREŞTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la S.P. „BUCUREŞTII NOI"

Un țărm exotic pietruit cu marmură primește, în amurg, corabia unor negustori din Europa. Întâmplările care urmează sunt cel puțin stranii. Totul e colorat în nuanțe de albastru. Și marea, și cerul, și fumul mirodeniilor, și ochii femeilor atât de frumoase... Și mai ales un pandantiv de sticlă. Citiți cu atenție detaliile.

Trenul gonește prin Elveția banală. Cei doi sunt în călătorie de nuntă. Și gândurile călătoresc prin mintea lor. E harta unui viitor care, cred amândoi, nu se va întâmpla niciodată așa cum îl imaginează ei. În ultima secvență a povestirii apare un plic. Aveți grijă câte variante de viitor în doi vă imaginați în călătoria de nuntă.

E puțin înainte de miezul nopții. O bucătărie, într-un sat din Italia. Un sat vechi, în care femeile cred în farmece. Și o femeie care știe de unde îi vine tot răul. O mătură uitată într-o curte, un ac, behăitul unei capre. Acestea din urmă pot schimba înfățișarea lumii și lumea dinăuntrul unei femei. Credeați în farmece?

ISBN 978-973-50-1746-0

5 948353 014129

Ilustrația copertei: CATHERINE BERINDEI